

# **Idéprogram för pliktrörelsen 2021**

Antaget vid Värnpliktskongressen 2021.

1: Pliktlagens legitimitet.....	5
1.1 Användning av totalförsvarsplikten .....	5
1.2 Värdegrund.....	7
1.3 Utbildningsmiljö.....	7
1.4 Social påverkan .....	7
1.5 Ekonomisk kompensation .....	8
1.6 Demokratiska påverkansmöjligheter .....	9
1.7 Civil meritering .....	9
1.8 Rätten att vara vapenfri .....	10
2: Medinflytande .....	11
2.1 Medinflytandestrukturen .....	11
2.1.1 Medinflytandeansvarig.....	11
2.1.2 Utbildning och val .....	12
2.1.3 Lokalt medinflytande .....	13
2.1.4 Resurser.....	14
2.1.5 Kongressen.....	14
2.1.6 Nätverk Värnpliktig Kvinna (NVK) .....	15
3: En säker värnplikt .....	17
3.1 Utbildningsmiljö.....	17
3.1.1 Ingen ska lida fysisk eller psykisk skada .....	17
3.1.2 Psykosocial arbetsmiljö.....	17
3.1.3 Sexuella trakasserier och övergrepp.....	18
3.1.4 En Försvarsmakt.....	19
3.2 Hälsa.....	19
3.2.1 Psykisk hälsa .....	19
3.2.2 Fysisk hälsa .....	20
3.2.3 Vaccin.....	21
3.2.4 Sjuklogement.....	22
3.3 Verksamhets säkerhet .....	22
3.4 Olycksfalls- och tillbudsrapportering .....	23
3.5 Skarp tjänst.....	24
4 Totalförsvarspliktigas rättigheter .....	25
4.1 Rätten till meningsfull utbildning .....	25
4.2 Utbildning i juridiska rättigheter .....	25
4.3 Rättssäkerhet .....	26

4.4 Grå arbetskraft.....	26
4.5 Grå och kollektiv bestraffning.....	27
5. Kompensationer .....	29
5.1 Dagsersättning.....	29
5.2 Tilläggsersättningar.....	29
5.2.1 Ersättning för träningskor.....	29
5.2.2 Underklädesersättning.....	29
5.2.3 Förplägnadsersättning.....	30
5.2.4 Måltidsersättning.....	31
5.2.5 Ersättning vid pandemi och kris.....	31
5.3 Ansökningsbara ersättningar.....	32
5.3.1 Utrustningsersättning.....	33
5.3.2 Milersättning.....	33
5.3.3 Syninsatser.....	34
5.3.4 Ersättning för skarp tjänst.....	34
5.3.5 Fri resa för arbetsintervju inom utbildande myndighet.....	34
5.3.6 Fritidsbidrag.....	35
5.3.7 Pension.....	35
5.3.8 A-kassa.....	36
5.3.9 Försäkring.....	36
5.3.10 Bostadsbidrag.....	36
5.3.11 Näringsbidrag.....	37
5.3.12 Begravningsbidrag.....	37
5.3.13 Ekonomiskt bidrag.....	38
5.3.14 Försäkringskassan och Kammarkollegiet.....	38
5.4 Förmåner.....	39
5.4.1 Resor.....	39
5.4.2 Hygienartiklar.....	39
5.4.3 Studentboende.....	40
6 Information och mönstring.....	41
6.1 Information gällande totalförsvarsplikten.....	41
6.2 Mönstring.....	42
6.2.1 Mönstringsförfarandet.....	42
6.2.2 Redogörelse avseende vapenfrihet.....	43
6.2.3 Handläggning av vapenfriärenden.....	44

6.2.4 Placering av vapenfria .....	44
6.3 Utebliven eller ändrad tjänst .....	45
6.4 Information från förbanden .....	46
6.5 Värnpliktsnytt .....	47
7 Efter värnplikt .....	49
7.1 Meritvärde .....	49
7.2 Vitsord .....	49
8 Utbildning .....	51
8.1 Personlig utveckling .....	51
8.2 Befälstäthet .....	51
8.3 Avrustningar .....	52
8.4 Befälsuttaga .....	52
9: Arbetsmiljö och säkerhet .....	54
9.1 Utrustning och materiel .....	54
9.2 Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen .....	55
9.3 Klimatanpassad utbildning .....	56
9.3.1 Resurser och materiel .....	56
9.3.2 Miljömedveten verksamhet .....	56
9.4 Tillgång till kommunikation och media .....	57
9.5 Fritid .....	57
9.6 Kost .....	58
9.7 Mens .....	59
9.8 Dokumentera sin utbildning .....	60
9.9 HBTQ+ .....	60
9.10 Etnicitet, kultur och trosuppfattning .....	61
9.11 Fysisk träning .....	62

# 1: Pliktlagens legitimitet

Totalförsvarsplikten är ett instrument för att bygga och organisera totalförsvaret. Det denna försvarsorganisation ytterst ska skydda och bevara är den demokratiska samhällsordningen och de mänskliga rättigheterna. För att plikten ska kunna tolereras och tillämpas inom ett fritt och demokratiskt samhälle måste det tvång och frihetsinskränkning den utgör kunna legitimeras. Sådan legitimitet kan endast uppnås genom att totalförsvaret genomsyras av de demokratiska värderingar som ska försvaras förenat med en bred folkförankring och total transparens vad gäller hur plikten tillämpas.

Betydelsen och utmaningen i att legitimera plikten ökar i samma grad den begränsar de pliktades frihet. Med nuvarande tillämpning av totalförsvarsplikten utgör grundutbildningen en inskränkning av de totalförsvarspliktigas grundläggande demokratiska rättigheter. Plikten innebär att individer under en förhållandevis lång tid, i ett av livets mest formativa skeden, under tvång förmås anpassa hela sitt liv efter det statliga intresset av ett totalförsvaret. Detta innefattar inte minst heltidssysselsättning inom farlig verksamhet och träning i väpnad strid.

För att säkerställa försvarsorganisationens demokratiska ändamålsenlighet och legitimiteten för totalförsvarsplikten som instrument krävs en medinflytandeorganisation för pliktpersonalen. En sådan medinflytandeorganisation krävs för att tillvarata de totalförsvarspliktigas intressen och rättigheter. Det är även viktigt för demokratin att det finns en kritisk och oberoende granskning av de myndigheter som får möjlighet att personalförsörja viktiga funktioner genom utbildning av totalförsvarspliktiga. Den oberoende granskningen som de totalförsvarspliktiga genom medinflytandet kan skapa utgör därmed en förutsättning för den transparens och folkförankring som är nödvändig för pliktens legitimitet.

## 1.1 Användning av totalförsvarsplikten

Att kallas in för tjänstgöring med totalförsvarsplikt är en betydande uppoffring för den enskilde. Denna uppoffring innebär att studieplaner, arbetsplaner, familjeplaner med mera måste sättas åt sidan och skjutas upp under lång tid. Detta får inverkan inte bara i stunden, utan också på bland annat livslön under arbetslivet och intjänad pension. Bortsett från de personliga uppoffringar utbildning under plikt medför för den enskilde, innebär den också samhällsekonomiska konsekvenser.

Det är därför av yttersta vikt att användningen av totalförsvarsplikten svarar mot ett verkligt behov som inte kan tillgodoses efter försök att öka antalet anställd eller frivillig personal.

För närvarande är endast värnplikten återaktiverad. I det skede som civilplikten återaktiveras är det väsentligt att civilpliktiga och värnpliktiga behandlas och betraktas utifrån lika villkor. De kravformuleringar som i pliktrörelsens styrdokument endast berör värnpliktiga i nuläget, måste i alla avseenden även omfatta de civilpliktiga i den mån det är relevant. De rättigheter och förmåner som gäller värnpliktiga, måste även gälla civilpliktiga.

Att som myndighet få nyttja pliktinstrumentet är ett privilegium. Enligt 1 § i Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap är totalförsvaret den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Därför bör plikten inte användas för att lösa interna personalförsörjningsbehov. Ingen ska kallas in i något annat syfte än uppfyllnad av krigsorganisationen, och utbildningen ska vara relevant och meningsfull.

Den som kallas till mönstring eller plikttjänstgöring ska upplysas om pliktens innebörd och omfattning. Utbildande myndighet måste använda ett språkbruk som inte skyler över innebörden och omfattningen av tjänstgöring under totalförsvarsplikt. Transparens måste råda mellan utbildare och pliktad om förhållandet dem emellan.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att totalförsvarsplikt endast ska användas om uppfyllnad av krigsorganisationen på frivillig väg visat sig otillräcklig,**
- att civilpliktiga omfattas av samma rättigheter och förmåner som värnpliktiga,**
- att totalförsvarsplikten ska vara ett meningsfullt alternativ till arbete och studier,**
- att de som genomför utbildning under totalförsvarsplikt är väl upplysta om pliktens innebörd och omfattning, samt**
- att språkbruket inom myndigheter med tillåtelse att utbilda med totalförsvarsplikt inte förringar plikten och insinuerar frivillighet.**

## 1.2 Värdegrund

De totalförsvarspliktiga ska stå upp för och försvara hela bredden av det svenska samhället och dess intressen. Samhället vi lever i utgörs av demokratiska värderingar, vilket innebär att varje individ har rätten att leva som de själva vill, såvida deras rättigheter inte inskränker någon annans rättigheter.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att de totalförsvarspliktiga ska stå upp för och försvara hela bredden av det svenska samhället och dess intressen.**

## 1.3 Utbildningsmiljö

De totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada. Utbildningen genom totalförsvarsplikten ska baseras på god pedagogik och präglas av en human människosyn. Grundutbildning genom totalförsvarsplikt ska vara en meningsfull och kvalitativ utbildning. För att uppnå detta ställs höga krav på ledarskap, pedagogik och att de totalförsvarspliktiga ges möjlighet att bidra till ökad utbildningskvalitet och verksamhetsutveckling. Utbildningsmiljöerna de totalförsvarspliktiga verkar inom ska genomsyras av grundläggande demokratiska värderingar och ömsesidig respekt.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada, samt**

**att utbildningen ska baseras på god pedagogik och präglas av en human människosyn.**

## 1.4 Social påverkan

Pliktlagstiftningen är en inskränkning av individens möjlighet att själv bestämma över sysselsättning och egenförsörjning. Därför måste ansvariga myndigheter ta hänsyn till sociala aspekter i planering och genomförande av utbildning för att minimera negativa konsekvenser för totalförsvarspliktiga.

Myndigheten ska inte begränsa eller vidta tvångsåtgärder mot de totalförsvarspliktiga mer än vad som är nödvändigt för att genomföra utbildningen. Om myndigheten anser det nödvändigt att förstärka begränsningar eller tvångsåtgärder under perioder ska rimligheten och effekten av dessa utredas. Samt att de totalförsvarspliktiga ska informeras varför tvångsåtgärderna vidtas.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den i så liten mån som möjligt påverkar individens sociala liv negativt.**

**att den totalförsvarspliktiga enbart ska begränsas eller underställas tvångsåtgärder om det krävs för utbildningen, samt**

**att myndigheten ska utreda rimligheten av tvångsåtgärder och begränsningar gentemot totalförsvarspliktiga samt dess förenlighet med gällande lagtext och proportionalitetsprincipen.**

## **1.5 Ekonomisk kompensation**

Utbildande myndighet ska säkerställa att ingen lider betydande ekonomisk förlust av att påbörja eller fullgöra totalförsvarsplikt. I de fall en totalförsvarspliktig går med ekonomisk förlust tvingas individen till att ta lån, ta ifrån tidigare besparingar eller arbeta extra. Och mest vanligt förekommande tvingas anhöriga bistå den drabbade individen med ekonomiskt stöd. Sveriges totalförsvarspliktiga kan aldrig acceptera att behöva vara en börda för sina nära och kära.

Kompensationer och ersättningar måste vara nivåmässigt rimliga. För att säkerställa att ersättningarna bibehålls på samma nivå över tid, ska totalförsvarspliktigas förmåner och ersättningar indexregleras. Tydlig och lättillgänglig information om vilka former av ersättning som finns att tillgå från Försäkringskassan, Kammarkollegiet och andra berörda aktörer bör finnas för att säkerställa en genomförbar totalförsvarsutbildning. Slutligen bör rabatterade priser i näringslivet som gäller studenter också gälla totalförsvarspliktiga.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att ingen ska lida betydande ekonomisk förlust av att påbörja eller fullgöra totalförsvarsplikt,**

**att utbildande myndighet samarbetar med andra aktörer för att göra information och handläggande lättillgängligt,**



**att de totalförsvarspliktigas ersättningar höjs och indexregleras, samt**  
**att totalförsvarspliktiga erbjuds rabatterade priser i näringslivet.**

## **1.6 Demokratiska påverkansmöjligheter**

För att säkerställa försvarsorganisationens demokratiska ändamålsenlighet och legitimiteten för totalförsvarsplikten som instrument krävs en medinflytandeorganisation för pliktpersonalen. En sådan medinflytandeorganisation krävs för att tillvarata de totalförsvarspliktigas intressen och rättigheter. Det är även viktigt för demokratin att det finns en kritisk och oberoende granskning av de myndigheter som får möjlighet att personalförsörja viktiga funktioner genom utbildning av totalförsvarspliktiga. Den oberoende granskningen som de totalförsvarspliktiga genom medinflytandet kan skapa utgör därmed en förutsättning för den transparens och folkförankring som är nödvändig för pliktens legitimitet.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att ett fungerande och oberoende medinflytandesystem garanteras de som genomgår utbildning under plikt.**

## **1.7 Civil meritering**

Riksdagen, regeringen och ansvariga myndigheter måste prioritera arbetet med allmän statushöjning av militär och civil grund- och repetitionsutbildning, samt sträva efter att genomförd grundutbildning har ett reellt civilt meritvärde. För att lyckas krävs att ansvariga myndigheter fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet och arbetsmarknadens parter.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att berörda instanser och utbildande myndigheter arbetar aktivt med att höja statusen för genomförd plikttjänstgöring, samt**  
**att berörda instanser och utbildande myndigheter arbetar aktivt med att genomförd plikttjänstgöring har ett reellt civilt meritvärde.**

## **1.8 Rätten att vara vapenfri**

Bland Sveriges totalförsvarspliktiga finns de som har en sådan personlig övertygelse rörande bruk av vapen att de inte kan acceptera att tränas för att använda vapen mot en annan människa. Ett sådant ställningstagande bygger i allmänhet på en personlig övertygelse av ideologisk, filosofisk, religiös eller liknande natur.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att ett ställningstagande mot bruk av vapen mot annan ska respekteras oinskränkt.**

## 2: Medinflytande

### 2.1 Medinflytandestrukturen

Syftet med medinflytande är att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och främja goda utbildningsförhållanden. Medinflytande grundar sig på ett modernt ledarskap, som förutsätter gruppens delaktighet och engagemang för att klara av de krav som uppgiften ställer. Medinflytande är också ett uttryck för de demokratiska ideal och den grundläggande människosyn som ska prägla verksamheten inom en demokratisk stats försvar.

Det formella medinflytandet är de totalförsvarspiktigas främsta medel för att förbättra sin dagliga tillvaro. Medinflytandesystemet är ett rikstäckande forum och en kontaktyta för samverkan mellan de totalförsvarspiktiga. Medinflytandet är i värsta fall den enda nödbroms en totalförsvarspiktig som blivit orättvist behandlad har.

För att de förtroendevaldas arbete inte ska undermineras måste deras arbetstid betraktas som en ordinarie del av utbildningen. Deras vitsord får heller inte sänkas på grund av att de exempelvis genom deltagande på möten missat betygsättande moment. Snarare bör förtroendeuppdraget ses som en merit.

#### **Sveriges totalförsvarspiktiga kräver:**

- att förtroendevaldas arbete ska ses som en del av den ordinarie tjänsten,**
- att ingen förtroendevald får sänkt vitsord på grund av arbete inom uppdraget, samt**
- att Försvarsmakten ser till att implementera medinflytandearbetet i hela organisationen.**

#### **2.1.1 Medinflytandeansvarig**

För att tillse att medinflytandet tillämpas ute på förbandet, tillgodose de förtroendevaldas behov i tjänsten, samt för att tillse kontinuitet som sträcker sig längre än den korta tid som förtroendevalda är i tjänst, ska det på samtliga förband finnas en lokalt medinflytandeansvarig (LMA). Tillsammans med förbandschefen har LMA huvudansvaret för tillämpning av medinflytandet och uppföljning av detsamma.

Den medinflytandeansvarige ska ha en djupare insikt i strukturen på förbandet, med en fot hos de totalförsvarspiktiga och en hos personalen, med förtroende hos båda grupper.

I dagsläget är riktlinjer och arbetsbeskrivning för LMA undermålig. Detta i kombination med låg kunskap och erfarenhet bland nyanställda medinflytandeansvariga tycks medföra en bristfällig tillämpning av medinflytandet ute på förbanden. Pliktrörelsen och dess centrala företrädare måste kunna lita på att utbildande myndighet tar ansvar för att tillse att en fungerande medinflytandestruktur finns och utbildar sin personal i denna. För att samordna myndighetens medinflytandestruktur med personal måste det finnas en central medinflytandeansvarig (CMA).

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att det på samtliga förband finns en medinflytandeansvarig,**
- att det finns en centralt medinflytandeansvarig på Högkvarteret, samt**
- att förbandets medinflytandeansvarig har utbildning i medinflytande.**

#### **2.1.2 Utbildning och val**

En förutsättning för medinflytandets tillämpning är kunskap hos officerare och totalförsvarspliktiga om medinflytandets möjligheter och syfte. Det är av betydelse att alla totalförsvarspliktiga utbildas med medinflytande som en genomgående och naturlig del av verksamheten. Uppgiften ska åligga de utbildande befälen, för att ge ämnet den dignitet som krävs.

Försvarmaktens medinflytandeutbildning av officerare är idag inte alltid tillräcklig. För att medinflytande ska kunna ingå som en naturlig del i verksamheten måste det ges högre prioritet på officersutbildningarna. Eftersom det är förbandets ansvar att medinflytandet fungerar, ska också förbandet ansvara för att den anställda personalen är välinformerad och fortlöpande utbildas i enlighet med de reglementen och den grundsyn som gäller i Försvarmakten.

En av förutsättningarna för fungerande medinflytande på förbanden är att de förtroendevalda tidigt ges den utbildning de är berättigade till. I dagsläget ges den utbildningen ofta sent, alternativt inte alls, vilket hindrar de förtroendevalda i deras roll. Vid utbildningen är det viktigt att de förtroendevalda utbildas i syftet med medinflytande samt de författningar och regler som styr detsamma. Samtliga plutoner ska också få ut Handbok Medinflytande så snart de valt förtroendevalda.

För att kunna välja lämpliga förtroendevalda krävs att både de som röstar och de som är nominerade har god förståelse för vad uppdragen innebär. Det är därför viktigt att samtliga föreval får en gedigen information avseende de förtroendevaldas roll. Enligt föreskrifterna till medinflytandeförordningen ska val genomföras senast sex veckor efter inryck. För att skapa goda förutsättningar för de totalförsvarspiktiga att kunna bedöma de kandidater som ställer upp i valet, ska val ej genomföras tidigare än fyra veckor efter inryck.

**Sveriges totalförsvarspiktiga kräver:**

- att val av förtroendevalda under ordnade former sker tidigast fyra veckor och senast sex veckor efter inryck,**
- att de förtroendevalda ges fullgod utbildning i rimlig tid efter valet,**
- att information om medinflytande ska äga rum före val, samt**
- att förbandets medinflytandeansvarig har lämplig utbildning om medinflytande, personlig lämplighet eller erfarenhet av medinflytande.**

### **2.1.3 Lokalt medinflytande**

Varje förband ska tillse att de förtroendevalda ges bästa möjliga förutsättning att verka i ämbetet. Förbanden ska utveckla ett organiserat samarbete mellan de förtroendevalda. Varje förbands totalförsvarspiktiga ska erbjudas möjligheten att samordna lokala totalförsvarspiktisfrågor i form av exempelvis ett lokalt totalförsvarspiktisprogram. Samarbete mellan förband på samma eller närliggande ort ska uppmuntras i syfte att förbättra möjligheterna att driva frågor av lokal karaktär.

**Sveriges totalförsvarspiktiga kräver:**

- att varje förband anordnar en lokal totalförsvarspiktiskonferens och utarbetar ett lokalt åtgärdsprogram i samråd med de totalförsvarspiktiga, samt**
- att samarbete mellan närliggande utbildningsplatser uppmuntras.**

## 2.1.4 Resurser

För att kunna verka i sitt ämbete behöver de förtroendevalda både förutsättningar och resurser. Tekniska hjälpmedel såsom dator med skrivare, e-postadress och Internet ska ställas till de förtroendevaldas förfogande. För de förtroendevalda är det viktigt att ha en lokal där de har möjlighet att skriva ut kallelser, rapporter och protokoll. Lokalen ska vara utrustad med ovan nämnda hjälpmedel samt relevant referenslitteratur.

Förtroendevalda på förbanden ska, i syfte att kunna samordna medinflytandefrågorna, enkelt kunna kontakta varandra. För att totalförsvarspliktiga lätt ska kunna identifiera förtroendevalda bör dessa tilldelas ett uniformsmärke.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att de förtroendevalda på förbandet ska tilldelas materiella resurser och förutsättningar för att kunna lösa sitt uppdrag på ett effektivt sätt,**

**att förtroendevalda ska ges tillräcklig tid till att genomföra sitt arbete när så krävs,**

**att ett centralt framtaget uniformsmärke tilldelas samtliga förtroendevalda.**

## 2.1.5 Kongressen

Kongressen är pliktrörelsens högsta beslutande organ. Den genomförs årligen och består av demokratiskt valda ombud från Sveriges samtliga förband eller enheter med totalförsvarspliktiga. Under kongressen samlas ofta representanter från politiken, media och berörda myndigheter (främst Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Plikt- och prövningsverket). Kongressen är således ett utmärkt forum att framföra åsikter genom. Pliktrådet är ansvarigt för att planera och genomföra kongressen. För att garantera ett oberoende från Försvarsmakten, ska kongressen hållas på en civil anläggning.

För att samtliga kandidater till kongressen ska ges samma möjlighet att väljas som ombud, är det viktigt att de ges möjlighet att, under organiserade former, presentera sig muntligt för de totalförsvarspliktiga inför valet på förbanden. Samt att möjligheten att kandidera till kongressen ges till samtliga totalförsvarspliktiga som tjänstgör när kongressen äger rum.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att kongressen genomförs på en civil anläggning**

**att samtliga totalförsvarspliktiga har möjlighet att kandidera till kongressen, samt**

**att kandidater till kongressen ska ges möjlighet att presentera sig muntligt inför totalförsvarspliktiga på förbandet.**

### **2.1.6 Nätverk Värnpliktig Kvinna (NVK)**

Underskottet av kvinnor förekommer främst på soldatnivå inom Försvarmakten. Som följd präglas de värnpliktigas medinflytande av detta underskott. Möjligheten för kvinnor att ta plats och påverka försvåras därmed. Sedan år 2000 har Försvarmakten tillsett att kvinnor fått arbeta i ett nätverk, Nätverk Officer Anställd Kvinna (NOAK), bland annat för att lyfta röster inom denna minoritet. På motsvarande sätt borde kvinnliga värnpliktigas möjlighet till påverkan förbättras. Detta genom att implementera värnpliktiga kvinnors nätverk som en naturlig del i medinflytandet likt förtroendepersoner.

Det kvinnliga nätverket för värnpliktiga säkerställs bland annat genom centrala styrningar, under ett och samma namn inom myndigheten, NVK. En sådan organisation fanns innan plikten lades vilande 2009, men finns inte idag. I dagsläget saknas det sammanhang, utbildning och resurser som krävs för att fullfölja sitt uppdrag för representanter i lokala kvinnliga nätverk. På många förband är nätverket synonymt med NOAK, vilket delvis är problematiskt då NOAK är en organisation för anställda officerare och har en annan uppsättning frågor att diskutera. Å andra sidan bör NVK och NOAK ha ett nära samarbete för erfarenhetsöverskridning. I utvecklandet av NVK bör underlag från värnpliktiga och deras företrädare inhämtas.

Nätverket inom organisationen ska vara inkluderande och inte upplevas särbehandlande. Verksamheten borde rimligen stå på två ben: å ena sidan utbildande och öppen för alla, män som kvinnor, å andra sidan nätverkande, ett frivilligt sammanhang för erfarenhetsutbyte värnpliktiga kvinnor emellan. Det som tas upp under mötena ska föras vidare via medinflytandekedjan. Möten av endera sorten måste ges den tid som krävs och ska inte konkurrera med annan verksamhet.

Somliga förband har endast enstaka kvinnor, vilket ibland innebär att dessa mer eller mindre tvingas in i nätverket. Deltagande ska alltid grundas på frivillighet.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att genom medinflytandet tas den problematik och sociala utsatthet som värnpliktiga kvinnor upplever på allvar, lyssnas på och åtgärdas,**
- att centrala rutiner för NVK föreskrivs i Reglemente grundutbildning och repetitionsutbildning (R GURU),**
- att värnpliktiga som väljs som representanter för NVK får det sammanhang, den utbildning och de resurser som krävs för att fullfölja uppdraget,**
- att underlag från värnpliktiga och deras företrädare inhämtas och tas i beaktande när rutinerna för NVK tas fram,**
- att de punkter som noterats vid nätverkets möten får det utrymme de behöver när de framförs i forum för medinflytande,**
- att nätverkets verksamhet ges den tid den kräver och inte konkurrerar med annan väsentlig verksamhet, samt**
- att ett NVK-möte ska genomföras en gång per månad med frivillig deltagande.**



# 3: En säker värnplikt

## 3.1 Utbildningsmiljö

### 3.1.1 Ingen ska lida fysisk eller psykisk skada

De totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada. Pliktlagstiftningen är en inskränkning av individens möjlighet att själv bestämma över sysselsättning och egenförsörjning. Därför måste ansvariga myndigheter ta hänsyn till sociala aspekter i planering och genomförande av utbildning för att minimera negativa konsekvenser för de totalförsvarspliktiga.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada, samt**
- att verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den i så liten mån som möjligt påverkar individens sociala liv negativt.**

### 3.1.2 Psykosocial arbetsmiljö

Sveriges totalförsvarspliktiga tar starkt avstånd från alla former av trakasserier, rasism, kränkningar och diskriminering. Försvarsmakten måste avspegla samhället och de demokratiska värderingar som det bygger på. De måste ha ett aktivt arbete för att öka mångfalden och motverka diskrimineringen av minoriteter. Samtliga förband ska ha ett handlings- och åtgärdsprogram för att motverka och hantera kränkande beteende samt tillse att all personal har god kännedom angående dessa.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada,**
- att verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den i så liten mån som möjligt påverkar individens sociala liv negativt, samt**
- att utbildande myndigheter har nolltolerans mot trakasserier, rasism, kränkningar och diskriminering.**

### **3.1.3 Sexuella trakasserier och övergrepp**

I samband med #metoo- och #givaktbitihop- rörelserna tydliggjordes att det finns ett problem med sexuella trakasserier och övergrepp i Försvarmakten. Miljön ska vara trygg och säker för alla, i synnerhet då man tjänstgör under plikt. Sveriges totalförsvarspliktiga tolererar inte sexuella trakasserier och övergrepp i någon form. Det är därför en självklarhet att aktivt jobba med frågan i syfte att nå en punkt där detta ej sker och att Försvarmakten behandlar övergrepp och trakasserier enligt lagen.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att det ska finnas en nollvision och nolltolerans mot sexuella trakasserier och övergrepp,**
- att miljön ska vara trygg för alla,**
- att Försvarmakten varje år gör en anonym undersökning som alla totalförsvarspliktiga kan ta del av, för att kartlägga sexuella trakasserier och hitta åtgärder för att stoppa dessa,**
- att personal som handhar totalförsvarspliktiga har kunskap om hur de ska hantera trakasserier och övergrepp,**
- att Försvarmakten informerar alla totalförsvarspliktiga om hur sexuella trakasserier anmäls, och konsekvenserna för den skyldige samt hur organisationen arbetar för jämlikhet och jämställdhet,**
- att en oberoende grupp utreder sexuella trakasserier och övergrepp,**
- att varje form av sexuella övergrepp och trakasserier utreds och i samråd med den utsatte bestäms hur långt man ska fortskrida,**
- att HR centrum går ut med information om deras uppdrag vid inryck,**
- att behandla övergrepp och sexuella trakasserier på samma sätt oavsett om det är i tjänst eller utanför tjänst om det är Försvarmaktens personal,**

- att förbundet självt inte bestämmer om en utredning ska gå vidare till FPAN utan i samråd med den utsatte,**
- att Försvarsmakten förenklar möjligheten till att rapportera trakasserier anonymt för värnpliktiga, samt**
- att Försvarsmakten förenklar möjligheten att rapportera trakasserier till chefer ovanför plutonsnivå.**

### **3.1.4 En Försvarsmakt**

Det råder idag en för liten insikt och förståelse mellan de olika försvarsgrenarna i Försvarsmakten. Distansen som idag finns mellan förbanden och försvarsgrenarna bygger murar mellan värnpliktiga och officerare på olika orter. Dessa individer har i grunden mycket gemensamt då de ingår i samma organisation. Det är absurt att traditionsenliga skämt och förakt mellan försvarsgrenarna fortfarande tillåts och uppmuntras i 2000-talets Försvarsmakt. För att få en enad försvarsmakt och pliktsrörelse måste förståelsen mellan marinen, armén och flygvapnet öka avsevärt. Att jobba tillsammans mot gemensamma mål, oavsett om det gäller strid eller medinflytandearbete, är vägen till framgång.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Försvarsmakten jobbar aktivt för att öka insikten mellan försvarsgrenarna hos både värnpliktiga och officerare.**

## **3.2 Hälsa**

### **3.2.1 Psykisk hälsa**

Grundutbildning är psykiskt krävande. Således kan den psykiska hälsan hos enskild individ komma att förändras under utbildningens gång. Psykiskt välmående ska ständigt finnas i åtanke. Det ska tydligt framgå på förbanden att det finns tillgång till psykolog och samtalsstöd. Befäl och totalförsvarspliktiga bör känna till de symptom som uppkommer i samband med psykisk ohälsa. Resultatet av detta blir att befäl och totalförsvarspliktiga märker av psykiska förändringar hos de i sin närhet och kan arbeta med åtgärder reaktivt.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att totalförsvarspliktiga och befäl genomför utbildning i symptom och inledande hantering av psykisk ohälsa,**
- att samtliga förband ska tillse att det finns tillräckligt med resurser för att genomföra stödjande samtal med totalförsvarspliktiga,**
- att befäl agerar vid upptäckt av psykisk ohälsa,**
- att förbanden är tydliga med att, och var, hjälp finns om man mår psykiskt dåligt,**
- att samtliga förband kan erbjuda samtal med psykolog,**
- att berörd myndighet aktivt jobbar med stigma kring frågor som berör psykisk hälsa,**
- att förbanden ska ha riktlinjer för hur befäl ska agera vid upptäckt eller misstanke om psykisk ohälsa, samt**
- att bedriva tidiga individsamtal mellan befäl och samtliga värnpliktiga där en personlig relation och tillit etableras.**

### **3.2.2 Fysisk hälsa**

Den fysiska påfrestningen är högst krävande under utbildningen vilket kräver mycket av utbildaren för att förebygga och undvika skador. För att de totalförsvarspliktiga ska bibehålla ett gott välmående behövs en god uppföljning av den fysiska hälsan löpande under utbildningen. Om en totalförsvarspliktig skadas ska denna tas på allvar, få den vård som behövs samt hänvisas vidare till civil vård vid behov eller avbruten plikttjänstgöring.

Vid tillfällen blir totalförsvarspliktigas psykiska och fysiska begränsningar förminskade trots att dessa är intygade av Försvvarshälsan. Detta ökar den potentiella risken för att allvarigare och långvariga skador uppkommer eller förvärras. Vidare kan en psykisk begränsning, såsom sömnbrist, stress eller utmattnings, i kombination med skarp verksamhet öka risken för fysiska skador.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att totalförsvarspliktiga ska ha möjlighet att uppsöka läkare,**
- att kostnadsfri rehabilitering ska erbjudas vid behov,**
- att medicinska begränsningar ska respekteras oinskränkt,**

- att medicinsk enhet remitterar till civil vård vid avbruten plikt på grund av skada,**
- att utbildande myndighet står för kostnaderna för remitterad civil sjukvård, samt**
- att totalförsvarspliktigas skade- eller sjukanmälan tas på allvar.**

### **3.2.3 Vaccin**

Totalförsvarspliktiga ägnar stor del av sin tid i miljöer med fästingar. Fästingtätheten ser olika ut i landet men förekommer på många platser. Det händer att totalförsvarspliktiga drabbas av TBE när de fått fästingar och en enkel proaktiv åtgärd är att vaccinera Sveriges totalförsvarspliktiga. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att samtliga ska erbjudas vaccin oavsett var någonstans i Sverige man genomför sin plikt.

De flesta som är uppväxta i Sverige har följt det allmänna vaccinationsprogrammet för barn. Programmet inkluderar vaccin mot bland annat mässling, kikhosta och stelkramp. Det förekommer individer som inte följt vaccinationsprogrammet av olika anledningar. Genom att tillfråga de totalförsvarspliktade kan individer som inte följt programmet fångas upp. Därefter ska vaccination endast ske vid medgivande. Stelkramp är exempelvis ett vaccin av intresse vid vistelse i skog och mark. Stelkrampsvaccinet har tidigare getts till värnpliktiga innan det blev en del i vaccinationsprogrammet. För att säkerställa att en säker utbildning kan genomföras för den totalförsvarspliktiga ska Försvarsmakten erbjuda gratis vaccination mot virus och smittor som de totalförsvarspliktiga kan komma i kontakt med under sin utbildning.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet till gratis TBE vaccination,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet till gratis TBE vaccination innan inryck,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet till gratis vaccination av vaccin som ingår i allmänna vaccinationsprogrammet för barn, samt**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjligheten till gratis vaccin mot virus och sjukdomar de kan utsättas för under utbildningsperioder.**

### 3.2.4 Sjuklogement

När totalförsvarspliktiga skadar sig eller insjuknar kan de hamna på sjuklogement där tanken är att de ska tillfriskna i en lugn miljö. Men runt om i landet vittnar totalförsvarspliktiga att de glöms bort när de är på sjuklogement, inte får någon mat under dagen eller fått rödpåsar till mat för att befäl har glömt att beställa mat.

Vissa sjuklogement har inte haft tillräckligt med receptfria läkemedel som paracetamol och ibuprofen. Bristande saneringsmedel och städmaterial då ingen tar på sig ansvarat över de på sjuklogement. Detta skapar inga bra förutsättningar för en bra återhämtning för de totalförsvarspliktiga och sänker ytterligare den psykiska hälsan i en redan uttråkande miljö med lite att göra. Detta visar på allvarliga brister i omhändertagande av de sjuka och skadade på flera förband runt om i landet.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att det ska finnas tydliga riktlinjer vid omhändertagande av sjuka och skadade i sjuklogement, samt**

**att de som sitter i sjuklogement har någon de kan ringa vid problem.**

## 3.3 Verksamhets säkerhet

Gemensamt för många totalförsvarspliktsutbildningar är att man utbildas i hantering av farlig materiel, såsom fordon, vapen och sprängmedel. Årligen skadas ett stort antal totalförsvarspliktiga under sin tjänstgöring, ibland som konsekvens av bristande säkerhetsutbildning. Det rör sig om allt från fordonsolyckor och fallskador till psykiska besvär och hörselproblem. Detta skadeutfall genererar såväl lidande för individen som kostnader för samhället. Dessutom kan individen tvingas spendera flertalet år med rehabilitering.

För att skapa en säkrare utbildningsplats för totalförsvarspliktiga behöver säkerhetsarbetet förbättras på alla nivåer, från det centrala arbetsmiljöarbetet på Försvarmaktens högkvarter till utvecklingen av verksamhetssäkerheten lokalt på förbanden. Det pliktrörelsen anser vara mest angeläget är att förändra grundläggande attityd kring säkerhet samt analysera strategier för att på bästa sätt motverka olyckor och tillbud. Attityden måste vara att säkerheten alltid kan förbättras och att man på bästa sätt ska arbeta för att förebygga skador.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Försvarsmakten arbetar aktivt med att förbättra och utveckla säkerhetsarbetet,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges tillräcklig utbildning för att kunna genomföra sin tjänst på ett säkert sätt,**
- att skyddsronder ska genomföras regelbundet på förbandet och skyddsassistent ska ha rätt att medverka, samt**
- att kompaniskyddsassistenter ges möjlighet till minst ett möte per månad där lokal verksamhetssäkerhetsofficer deltar. Kompaniskyddsassistenten från varje kompani ska ges möjlighet till minst ett möte per månad med övriga kompaniskyddsassistenter på utbildningsplats samt verksamhetssäkerhetsofficer på utbildningsplats.**

## **3.4 Olycksfalls- och tillbudsrapportering**

I nuläget kan totalförsvarspliktiga i Försvarsmakten inte göra tillbuds- och skaderapporteringar själva utan är beroende av personal som har tillgång till PRIO. Arbetsuppgiften ligger allt för ofta på truppnära befäl, vilket innebär en så pass hög arbetsbelastning att rapporteringen antingen inte sker eller medför att tiden och resurser som borde spenderas på truppen försummas.

Det är av betydelse att totalförsvarspliktiga har möjlighet att rapportera när tillbud och olyckor sker. Den som rapporterar tillbud ska inte utsättas för disciplinära påföljder. Rapporteringen ska i sin tur ske enligt fastställda rutiner och ramverk och den ska kunna ske anonymt genom skyddsassistenten. Ett tillgängligt, välkänt och enhetligt system för olycks- och avvikelserrapportering måste implementeras i hela Försvarsmakten. Både värnpliktiga och befäl måste ges relevant utbildning och stöd för att enkelt kunna använda rapporteringssystemet.

För att minska antalet olycksfall och ta lärdom av de olyckor som drabbat de totalförsvarspliktiga ska Försvarsmakten sträva efter att införa en ”no blame culture” inom samtliga organisationer som berör de totalförsvarspliktiga. Konceptet är väl beprövat inom flygvapnet.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att olycks- och tillbudsrapporter ska kunna göras enkelt och anonymt utan disciplinåtgärd,**
- att samtliga skyddsassistenter utbildas i olycksfalls- och tillbudsrapportering,**
- att det upprättas ett försvarsgemensamt system för hur avvikelserapportering ska gå till för värnpliktiga som inte har tillgång till systemet PRIO,**
- att förbandet stöttar och guidar de värnpliktiga i avvikelserapportering, rapportering till Försäkringskassan och vidare ärenden,**
- att förbanden rapporterar samtliga skador av värnpliktiga vid förbandet, samt**
- att Försvarsmakten ska sträva efter att införa en ”no blame culture” inom hela organisationen.**

### **3.5 Skarp tjänst**

Det är vanligt förekommande att totalförsvarspliktiga får genomföra skarp tjänst, såsom bevakning och högvakt. Det är av yttersta vikt att de totalförsvarspliktiga har god utbildning för den tjänst som ska genomföras samt att varje enskild är införstådd med vilket ansvar som kommer med skarp tjänst.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att totalförsvarspliktiga har den utbildning som krävs vid skarp tjänst, samt**
- att varje enskild totalförsvarspliktig är införstådd med det ansvar som skarp tjänst innebär.**



# 4 Totalförsvarspliktigas rättigheter

## 4.1 Rätten till meningsfull utbildning

Totalförsvarspliktiga tas i anspråk under ett av deras mest formativa år, för att genomföra en utbildning i statens och landets intresse. Ett år av potentiella studier eller arbete skjuts upp. Därav är det av största vikt att den tid som berövas dem fylls med meningsfull och nödvändig utbildning. I dagsläget upplever värnpliktiga att utbildningen innehåller dötid, och att tid och resurser läggs på utbildning som är irrelevant för befattningen.

En meningsfull utbildning uppnås genom att individen utbildas i allt som krävs för att kunna lösa sina uppgifter inom ramen för sin befattning. Utbildningen ska leda till en befattning som är nödvändig i händelse av kris eller krig. Slutligen måste utbildningen som genomförs bestå av moment som är av betydelse för att erhålla nödvändiga kunskaper, i kontrast till att utföra sysslor som fyller en funktion på förbandet för av att underlätta eller ersätta anställdas arbetsuppgifter.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att samtliga ska få den utbildning som befattningen kräver,**
- att all tid under utbildningen ska vara meningsfull för respektive befattning, samt**
- att utbildningen leder till en krigsplacering i den befattning man utbildats till.**

## 4.2 Utbildning i juridiska rättigheter

Totalförsvarsplikten är reglerad genom lag. Bland annat Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt som anger att den pliktade är underkastad lydnadsplikt till sina befäl, samt Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m., som reglerar vilka påföljder som gäller för totalförsvarspliktiga. Totalförsvarspliktiga måste underrättas om vilka juridiska rättigheter och skyldigheter som de lyder under. En utbildning av detta slag minskar risken för att den pliktade utnyttjas på ett otillbörligt sätt i sin tjänst.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga innan inryck tilldelas underlag som utförligt beskriver den pliktades skyldigheter och rättigheter på ett lättbegripligt sätt, samt**

**att det inom en månad efter inryck genomförs utbildning i de totalförsvarspliktigas juridiska skyldigheter och rättigheter.**

### **4.3 Rättssäkerhet**

Totalförsvarspliktiga lyder under Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Som totalförsvarspliktig måste man underkasta sig reglementen för exempelvis klädsel och lyda förmans order. Den totalförsvarspliktige som bryter mot någon av dessa regler gör sig skyldig till en disciplinförseelse, vilket kan leda till en disciplinpåföljd. När detta sker måste adekvat utredning göras för att säkerställa att totalförsvarspliktiga omfattas av samma rättssäkerhet som övriga medborgare.

Grunden för svensk rättsordning är att individer som misstänks för brott anses oskyldiga tills dess att motsatsen är bevisad. Det är väsentligt att utbildande myndighet efterlever lagen och exempelvis endast visiterar totalförsvarspliktigas civila tillhörigheter vid misstanke om brott eller då överträdelser av gällande föreskrift föreligger.

Ett disciplinsystem ska vara konsekvent för att det ska ses som trovärdigt. Bedömning av förseelser måste ske likartat för att säkerställa att disciplinpåföljder inte varierar för samma förseelse. Rutinerna för hur disciplinförseelser hanteras bör kontinuerligt utvärderas och utvecklas. Dessa måste sedan bli väl implementerade på respektive förband och vid tillämplande handläggas på samma sätt av respektive förbands rättsofficer.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga ska omfattas av samma rättssäkerhet som civila medborgare.**

### **4.4 Grå arbetskraft**

Totalförsvaret syftar till att förbereda individer och landet för kris eller krig. Den pliktade personalen som lyder under lagen om totalförsvarsplikt ska utbildas mot en krigsplacering i krigsorganisationen. Pliktad personal ska inte användas för att utföra sysslor som komplement till, eller ersätta, anställd personal.

Att nyttja individer under pliktlagstiftning som billig arbetskraft kallas grå arbetskraft. Pliktrörelsen har länge försökt avskaffa denna företeelse men då det inte finns en tydlig definition är det svårt att avgöra om en uppgift är grå arbetskraft eller ej. Exempelvis råder fortfarande diskussionen om högvakt bör klassas som grå arbetskraft då det är en skarp tjänst.

Den övervägande delen av pliktrörelsen har en positiv syn på högvakt. Däremot, när soldater med befattning utan koppling till högvaktstjänst genomför detta vid flera tillfällen ses detta som ett utnyttjande av billig arbetskraft.

Under Värnpliktskongressen 2002 ställdes krav på Försvarsmakten och Försvarsdepartementet att tillsammans med det forna Värnpliktsrådet ta fram en definition av grå arbetskraft. Samma år togs även ärendet upp i Riksdagen genom en skriftlig fråga till dåvarande Försvarsministern. Trots detta har enligt Pliktrådets vetskap ingen tydlig definition skapats. För att inte ytterligare viktig utbildningstid för de totalförsvarspliktiga ska försummas måste en distinkt definition tas fram.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att begreppet grå arbetskraft definieras på ett tydligare sätt av Pliktrådet i samråd med Försvarsmakten absolut senast till 2024, samt**
- att all form av grå arbetskraft avskaffas och aktivt motverkas av utbildande myndighet.**

## **4.5 Grå och kollektiv bestraffning**

En förman som, mot enskild eller grupp av underlydande, använder sig av eller hotar med bestraffningsmetoder som inte finns sanktionerade i de lagar och förordningar som reglerar förmanskapet eller disciplinansvaret, gör sig skyldig till grå bestraffning, kollektiv bestraffning eller bådadera. Dessa företeelser är olagliga, samtidigt som de riskerar att allvarligt skada såväl de utsatta totalförsvarspliktigas relation till befälen som gruppens interna relationer. Det råder skilda uppfattningar mellan befäl och totalförsvarspliktiga kring vad som anses vara kollektiv eller grå bestraffning. Att motivera bestraffningar som utdelning av "belöning" eller "konsekvens" är endast ett uttryck för att dölja en rättsvidrig handling. Att bedriva "microfys" ska däremot ses som något som syftar till att stärka de totalförsvarspliktiga för att de bättre ska klara den hårda fysiska belastningen.

Meningsskiljaktigheterna visar att Försvarsmakten och totalförsvarspliktiga måste diskutera ämnet vidare för att komma fram till vilka sanktioner som är tillåtna och vilka efterverkningar ett tvivelaktigt agerande kan resultera i.

I stället för bestraffning bör relevant utbildning kopplat till incidenten användas för att höja utbildningsnivån, samt för att bevara de totalförsvarspliktigas förtroende för sina befäl och Försvarsmakten i stort.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Försvarsmakten bjuder in totalförsvarspliktiga, eller representanter för dessa, till diskussion gällande synen på bestraffning,**
- att alla former av grå och kollektiv bestraffning upphör i Försvarsmakten och ersätts med relevant utbildning, samt**
- att utbildande befäl tar ett större ansvar när individer försummar sin tjänst och inte gör rätt på en individnivå, och inte kollektivt straffar grupp/pluton.**

# 5. Kompensationer

## 5.1 Dagersättning

Dagersättningen för de totalförsvarspliktiga måste stå i paritet till den viktiga uppgift den totalförsvarspliktige är tänkt att lösa och den personliga uppoffring det innebär. Utbildande myndighet bör sträva efter att arbetsförhållandet för de totalförsvarspliktiga ska vara så gynnsamt som möjligt. För att följa prisutvecklingen och inflationstakten måste dagsersättningen uppjusteras och indexregleras. Dagens system där utbildnings- och långtidspremien står i relation till dagsersättningen och antalet tjänstgöringsdagar ska bibehållas.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att dagsersättningen höjs och indexregleras, samt**

**att utbildningspremien samt långtidspremien bibehålls.**

## 5.2 Tilläggsersättningar

Med tilläggsersättning avses de ersättningar som utbetalas till de totalförsvarspliktiga utan ansökningsförfarande.

### 5.2.1 Ersättning för träningsskor

De träningsskor som Försvarmakten tillhandahåller värnpliktiga idag är av dålig kvalitet och ur ergonomisk synpunkt oförsvarbara. På marknaden finns ett stort utbud träningsskor som Försvarmakten borde nyttja för att minska antalet skador.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att samtliga totalförsvarspliktiga ska få ett bidrag på 1500 kronor till köp av träningsskor.**

### 5.2.2 Underklädesersättning

De BH:ar som erbjuds kvinnor är ergonomiskt opassande och skapar för många skavsår och slitmärken. En del regementen och utbildningsorter tillåter inköp av egen BH, men detta utan att den enskilde kompenseras ekonomiskt för utlägg. Innan pliktlagen lades vilande 2010 fanns en ersättning för inköp av egen BH om 1100 kr vid inryck och därefter 65 kr per månad.

Trots att samma BH är i bruk erbjuds inte längre avsteg på flertalet regementen och inte heller ersättning vid de tillfällen avsteg beviljas.

Vidare orsakar Försvarmaktens trosor skavsår, och Försvvarshälsan runt om i landet har uppmärksammat att det tjocka materialet ökar risken för svampinfektioner. Givet detta väljer en stor andel kvinnor att i stället använda kalsonger. FMV är i processen för inköp av nya underkläder, anpassade för kvinnor, men en sådan process tar tid. Tills dess att de totalförsvarspliktiga med behov av BH och trosor fått den nya utrustningen, som inte orsakar besvär, ska samtliga kvinnor erbjudas inköp av lika många trosor och BH:ar som anges på utrustningskortet och kompenseras ekonomiskt mot uppvisande av kvitto.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att samtliga utbildande enheter tillåter användande av egen BH och trosa,**
- att att Försvarmakten ersätter hela kostnaden för inköp av så många trosor som behövs och minst så många BH som anges på utrustningskortet mot uppvisande av kvitto, samt**
- att Försvarmaktens försäkring ska täcka de totalförsvarspliktiga som har civila underkläder, både på regementet och i fält.**

### **5.2.3 Förplägnadsersättning**

De dagar den totalförsvarspliktige inte är i tjänst erhåller denna en förplägnadsersättning om 75 kronor per dag. Detta belopp är inte tillräckligt för att täcka kostnaderna för fyra måltider (vilket i normalfall erbjuds de värnpliktiga i tjänst). Matkostnader för unga och vuxna kan beräknas till 96 kr per dag, enligt Konsumentverkets nuvarande beräkning av matkostnader. Ersättningen bör uppjusteras för att täcka de egentliga kostnaderna och indexregleras för att inte påverkas av inflation.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att förplägnadsersättningen uppjusteras till minst 96 kr per dag och indexregleras.**

## 5.2.4 Måltidsersättning

De dagar den totalförsvarspliktige är i tjänst men inte får kostnadsfri mat erhåller denne en måltidsersättning. Denna är anpassad efter priserna i militärrestaurang men räcker i normalfall inte på en civil marknad. Måltidsersättning gör sig gällande när de totalförsvarspliktiga inte befinner sig vid militärrestaurang, då de i sådant fall åtnjuter fri måltid.

Den nuvarande formuleringen anger att måltidsersättning endast beviljas vid resa till och från förbandet om resan är över 10 timmar och med hänsyn till resans tid på dygnet. Om exempelvis avresan från förbandet påbörjas klockan 15:00 måste alltså resan pågå till tidigast 01:00 för att de totalförsvarspliktiga ska beviljas måltidsersättning för middag. Detta är orimligt och bör i stället regleras efter antalet måltider som teoretiskt utblir för de totalförsvarspliktiga enligt ordinarie måltidsschema på förbandet.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att måltidsersättningen höjs och indexregleras, samt**

**att måltidsersättningen ska erhållas vid resa till och från förbandet och motsvara det teoretiska antalet uteblivna måltider enligt ordinarie måltidsschema på förbandet.**

## 5.2.5 Ersättning vid pandemi och kris

De indragna permissionerna som blivit en konsekvens av den rådande coronapandemin har påverkat många värnpliktiga negativt. Tjänstgöring under en längre tid utan möjlighet till adekvat återhämtning påfrestar värnpliktigas fysiska såväl som psykiska mående. Dessutom har inskränkning av rörelsefrihet på grund av kasernförbud haft en stor social påverkan på de värnpliktiga. I syfte att utbildningen av de totalförsvarspliktiga ska fortsätta att ge goda förutsättningar för de värnpliktiga att hantera sina krigsplaceringar, även under en kris eller pandemi som kräver att åtgärder som indragna permissioner och kasernförbud införs, bör de värnpliktiga ha rätt till ersättning.

Dessutom bör Pliktrådet, i samverkan med Försvarsmakten, ta fram nationella riktlinjer som kan användas under kris eller pandemi, i stället för ersättning, för att de värnpliktigas fysiska och psykiska mående samt sociala förhållanden inte ska påverkas. I samband med detta ska bestämmelser kring rätten till återhämtningsmöjligheter och gemensamma aktiviteter under period med indragen permission också tas fram av ovan nämnda instanser. Ett ökat fritidsbidrag under pandemi skulle ge möjlighet för fler och bättre aktiviteter för att öka det psykiska välbefinnandet vid en ytterst påfrestande situation.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Pliktrådet i samverkan med Försvarsmakten ska ta fram nationella riktlinjer som kan följas av förbanden under kris eller pandemi, vid perioder med indragna permissioner,**
- att Pliktrådet och Försvarsmakten ska upprätta bestämmelser kring rätten till återhämtningsmöjligheter och gemensamma aktiviteter under perioder med indragen permission, samt**
- att under de helger man egentligen skulle haft permission byta ut tjänst mot rolig verksamhet samt ledighet på plats.**

### **5.3 Ansökningsbara ersättningar**

Med ansökningsbara ersättningar avses de ersättningar som varje enskild totalförsvarspliktig kan ansöka om.

Det ska ges relevant information om vilka ersättningar de totalförsvarspliktiga kan söka. En del bidrag har lång handläggningstid innan man får svar från ansvarig instans/myndighet.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att totalförsvarspliktiga vid mönstring blir tilldelade en broschyr med alla olika bidrag den totalförsvarspliktiga har rätt att söka.**



### 5.3.1 Utrustningsersättning

Eftersträvansvärt vore om utbildande myndighet tillhandahöll den utrustning som de totalförsvarspliktiga behöver i tjänsten för att lösa de uppgifter och krav som ställs på dem. När detta behov inte tillgodoses tvingas totalförsvarspliktiga komplettera utrustningen med egeninköpta persedlar och hygienartiklar. I dagsläget utbetalas utrustningsersättning vid särskilda fall och på ett fåtal utbildande enheter i Försvarmakten. Dessa ersättningar rör exempelvis inköp av civila kängor eller extra fickor.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att utbildande myndighet ska ersätta hela kostnaden för köp av nödvändig kompletterad utrustning, samt**

**att alla totalförsvarspliktiga ska bli informerade om vilken kompletterande utrustning som erbjuds av Försvarmakten.**

### 5.3.2 Milersättning

För reseersättning gäller Förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga, 3 Kap. Resor, 10 § ”... ska ersättning lämnas för den billigaste färdvägen med 145 öre per kilometer och särskild ersättning med 6 öre per kilometer för varje medresande totalförsvarspliktig som har rätt till fri resa...”. Pliktrörelsens företrädare vet ingen värnpliktig som beviljats denna ersättning. Däremot är det vanligt förekommande att värnpliktiga tar bilen till och från utbildningsort trots att de ej erhåller milersättning för detta. Det måste ses som regel att bevilja totalförsvarspliktiga milersättning, medan nekande med hänsyn till särskilda avvikelser såsom sömnbrist är undantagstillstånd, inte tvärt om.

I de fall en totalförsvarspliktig vill nyttja sin bil till och från tjänstgöringsplats i stället för annat färdmedel ska milersättningsnivån stå i paritet med den avdragsgilla nivån.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga i regel beviljas milersättning i stället för fri resa, samt**

**att milersättningen höjs till den avdragsgilla nivån.**

### 5.3.3 Syninsatser

De totalförsvarspliktiga med synfel ska få syninsatser tilldelade. Processen för framtagandet av dessa är så pass långsam att stora delar av utbildningen har fortgått innan de totalförsvarspliktiga med behov av syninsatser har fått dessa. I vissa fall hinner syninsatserna inte tilldelas innan den totalförsvarspliktiga har muckat. Till dess att syninsatserna har blivit tilldelade måste utbildande myndighet ersätta kostnaden för privata linser och glasögon.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga med synfel ska få ersättning för privata linser och glasögon.**

### 5.3.4 Ersättning för skarp tjänst

Vid skarp tjänst kompenseras anställd personal ekonomiskt för sin insats med hänsyn till den säkerhetsrisk det innebär. Detsamma bör rimligtvis gälla även de totalförsvarspliktiga.

Högvakten är ett exempel på en skarp tjänst som genomförs av värnpliktiga. Högvakten är en anrik tradition som uppskattas av många, dessutom menar personal i Försvarmakten att momentet är ett relevant bidrag till utbildningen.

För att skarp tjänst inte ska klassas som grå arbetskraft, det vill säga att nyttja värnpliktiga som billig arbetskraft som substitut för anställd personal, måste totalförsvarspliktiga kompenseras ekonomiskt för sin insats. Detta bör rimligtvis även gälla för uppgifter såsom att agera beredskapstropp.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att ett extra tillägg för skarp tjänst tilldelas de totalförsvarspliktiga.**

### 5.3.5 Fri resa för arbetsintervju inom utbildande myndighet

För att en totalförsvarspliktig ska kunna ta anställning på den myndighet den utbildas vid måste den totalförsvarspliktiga obehindrat kunna genomföra anställningsintervju, även på annan ort.

Om en totalförsvarspliktig vill åka på arbetsintervju på annan ort inom berörd myndighet på en tjänstledig dag, måste denna betala för resan själv. Det ligger i statens intresse att bibehålla totalförsvarspliktiga inom totalförsvaret, även på annan enhet än där utbildningen tar vid. Således bör fri resa erbjudas den totalförsvarspliktiga för arbetsintervju även på annan enhet.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga får fri resa för arbetsintervju inom myndigheter som utbildar totalförsvarspliktiga.**

### **5.3.6 Fritidsbidrag**

Innan plikten lades vilande fanns ett fritidsbidrag om 100 kronor per tjänstgöringsmånad. Efter återaktiverande av värnplikt har detta ännu inte återinförts och den tidigare möjligheten för fritidssamordnare att anordna aktiviteter med högre kostnader såsom fallskärmshoppning, dykarcertifikat, jägarexamen, klättringslicens eller dylikt, kan i dagsläget inte genomföras.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att fritidsbidraget återinförs och uppjusteras.**

### **5.3.7 Pension**

En totalförsvarspliktig som blir inkallad till grundutbildning förlorar minst ett år av förvärvsinkomst eller studier. I båda fallen får tjänstgöringen en negativ inverkan på den pliktades slutliga pension, dels genom den kortare tid som den allmänna pensionen får att växa, dels genom den kortare tid den totalförsvarspliktige klarar att uppbära de privata pensionsförsäkringarna.

Eftersom totalförsvarspliktiga inte formellt är anställda erhålls ett pensionsgrundande belopp från staten. Pensionsavgiften motsvarar en fiktiv beräknad inkomst för den totalförsvarspliktige och beräknas för varje tjänstgöringsdag. Det pensionsgrundande beloppet motsvarar 50 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för det året. Dessutom måste den totalförsvarspliktige ha tjänstgjort minst 120 dagar i följd för att få pensionsrätt.

Med hänsyn till det civila avkall man gör som totalförsvarspliktig, måste en skälig pensionsrätt erhållas för att kompensera för den allmänna pension ett civilt arbete annars hade genererat. Det är inte rimligt att endast 50 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten betalas ut, då totalförsvarspliktiga bör erhålla 100 procent av densamma.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga erhåller pensionsrätt oavsett längden tjänstgöringstid, samt att de totalförsvarspliktiga erhåller 100 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten.**

### **5.3.8 A-kassa**

Enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring måste man, för att ha rätt till a-kassa, ha förvärvsarbetat minst 80 timmar i månaden i minst 6 månader under en ramtid på 12 månader. Denna ramtid utgörs oftast av de 12 månader som direkt föregår arbetslösheten. Om den sökande varit förhindrad att förvärvsarbeta under större delen av en eller flera av dessa 12 månader betraktas dessa månader som överhoppningsbar tid. Överhoppningsbara är månader då sökande till exempel varit heltidsstuderande, föräldralediga, sjukskrivna eller fullgjort tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt. Ramtiden förlängs då med lika månader som den sökande varit förhindrad att arbeta. Då lagen om totalförsvarsplikt skjuter upp den inkallades möjligheter att komma ut i arbetslivet försämras dennes möjligheter att uppfylla arbetslöshetsförsäkringens villkor. Detta försämrar i sin tur den sökandes utsikter för rätt till a-kassa vid behov efter fullgjord plikttjänstgöring. Ersättningen under plikttjänstgöringen är inte skattepliktig och kan inte likställas vid förvärvsarbete. Fullgjord totalförsvarsplikt borde i sig berättiga grundbeloppet för a-kassa. Att göra totalförsvarsplikten ersättningsgrundande är ett stort steg i att skapa en mer attraktiv pliktutbildning.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarsplikten är grundande för a-kasseersättning.**

### **5.3.9 Försäkring**

På grund av dagens låga ersättningsnivåer finns det totalförsvarspliktiga som inte har möjlighet att betala försäkringspremier. När behov finns bör totalförsvarspliktiga ha möjlighet att få ersättning för försäkringspremien.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att utbildande myndighet ska, när behov finns, kompensera den enskilde för försäkringskostnader under plikttjänstgöringen.**

### **5.3.10 Bostadsbidrag**

Bostadsbidraget utgår idag från den hyra man betalar, dock högst med ett schablonmässigt tak som grundar sig på den generella bostadskostnaden i regionen. Storleken på schablontaket är olika beroende på i vilken region man bor i. I vissa regioner är detta bidragstak så lågt satt att det inte täcker hyran. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att bostadsbidraget ska täcka hela hyresbeloppet oavsett om hyran är högre än vad bidragsnormen föreskriver.

Rätten att erhålla bostadsbidrag som motsvarar kostnaden som den totalförsvarspliktige betalar till föräldrarna måste finnas kvar, dock ska ingen hänsyn tas till föräldrarnas inkomst. Bostadsbidraget ska ej påverkas av sambos, makes, makas, föräldrars inkomster eller egna tillgångar. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att alla pliktade som kan uppvisa ett behov ska ha rätt till bostadsbidrag, oavsett när bostaden förvärvas. Det ska även gå att få i de fall den totalförsvarspliktige missat informationen innan inryck. Då ska den totalförsvarspliktige ersättas retroaktivt.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att taket för inkomst vid fastställande av bostadsbidragets storlek tas bort,**
- att den totalförsvarspliktiges hela hyresbelopp ska ersättas,**
- att bostadsbidraget ej ska påverkas av sambos, makes, makas, föräldrars eller egna inkomster och tillgångar,**
- att totalförsvarspliktiga som kan påvisa ett behov ska ha rätt till bostadsbidrag, oavsett när bostaden införskaffats, samt**
- att ersättning ska kunna erbjudas retroaktivt.**

#### **5.3.11 Näringsbidrag**

De egenföretagare som gör sin totalförsvarsplikt kan i dagsläget få ett näringsbidrag på maximalt 49 000 kronor per månad som ska täcka extra kostnader som uppkommer i företaget. De verkliga kostnaderna överstiger bidragstaket, vilket i värsta fall kan leda till konkurs för företaget.

Konkurs innebär givetvis tragiska följder för den enskilde, varför detta bidragstak ska tas bort.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att bidragstaket för näringsbidraget tas bort.**

#### **5.3.12 Begravningsbidrag**

Begravningsersättningen för nära anhöriga till totalförsvarspliktiga täcker endast 8 700 kronor för make och 4 350 kronor för barn. Detta motsvarar cirka 50 procent av prisbasbeloppet. Med hänsyn till tragiken, och i synnerhet totalförsvarspliktigas i övrigt knappa ersättning, anser Sveriges totalförsvarspliktiga att procentsatsen måste höjas och utgöra minst 75 procent av prisbasbeloppet.

Vidare omfattar begravningsbidraget i dagsläget endast make och barn. Med hänsyn till livsstadiet för de flesta totalförsvarspliktiga är det orimligt att föräldrar och syskon inte omfattas av detta bidrag. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att begravningsbidraget ska gälla även dessa individer.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att begravningsbidraget uppgår till 75 % av prisbasbeloppet, samt**

**att begravningsbidraget omfattar nära anhöriga såsom syskon och föräldrar.**

### **5.3.13 Ekonomiskt bidrag**

Totalförsvarspliktiga kan, på grund av de låga ersättningarna, gå med ekonomisk förlust under tjänstgöringen och då tvingas låna pengar. En totalförsvarspliktig har under grundutbildning rätt till ekonomiskt stöd i form av räntefritt lån för utgifter som oförutsett uppkommer under tjänstgöringen och som den totalförsvarspliktige inte kan betala på något annat sätt. Information om detta lån måste föras vidare till de totalförsvarspliktiga.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktigas rätt till ekonomiskt stöd förblir, samt**

**att totalförsvarspliktiga informeras om detta lån.**

### **5.3.14 Försäkringskassan och Kammarkollegiet**

I dagsläget fungerar handläggningen av bidragsärenden hos Försäkringskassan och Kammarkollegiet undermåligt. Det förekommer ärenden där handläggningen har varit problematiska, svårhanterliga eller där ärendet avslagits utan giltig grund. En totalförsvarspliktig som skadar sig under sin tjänst, tvingas avbryta sin utbildning och blir sjukskriven i hemmet måste få ett ekonomiskt stöd som denna kan leva på i realiteten. De nuvarande processerna innebär i många fall att den totalförsvarspliktade inte blir beviljad sjukpenning. Ersättningen bestäms till en procentuell summa av den totalförsvarspliktigas dagsersättning. En sådan summa kan en individ utan jobb inte leva på, i synnerhet inte om individen har eget boende, familj eller andra höga utgifter. Utbildande myndighet och Försäkringskassan måste upprätta en särskild handlingsplan för hantering av totalförsvarspliktiga. Utbildande myndighet måste ansvara för att stödja den totalförsvarspliktige i ärenden kopplade till Försäkringskassan och Kammarkollegiet i ärenden som berör pliktjänstgöringen.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att nya rutiner för ärenden kopplade till plikttjänstgöring tas fram av Försäkringskassan och Kammarkollegiet,**
- att utbildande myndighet stödjer den totalförsvarspliktige i de bidragsärenden som idag handläggs av Försäkringskassan och Kammarkollegiet, samt**
- att utbildande befäl/anställd ger möjlighet till utbildning av totalförsvarspliktiga och i vissa fall assistera med rätt till de försäkringar som finns.**

## **5.4 Förmåner**

### **5.4.1 Resor**

Sveriges totalförsvarspliktiga har idag rätt till fria hemresor varje tjänstefri helg. Vistelse i hemmet med familj och vänner har visat sig vara mycket viktigt för att totalförsvarspliktiga ska bibehålla god hälsa. Det är då väsentligt att förbandet tillser att den totalförsvarspliktiga kan vara i hemmet i tillräckligt lång tid. Då kollektivtrafiken i vissa fall försvårar eller fördröjer resvägen bör den totalförsvarspliktiga erbjudas snabbaste resväg oberoende av färdmedel. Vid särskilt lång resväg ska totalförsvarspliktiga beviljas permission för att säkerställa tillräcklig tid i hemmet. Vid resor som bokas av adjutant eller motsvarande, bokas ibland synnerligen dåliga tider såsom dagen efter permissionsdag. Givet detta måste totalförsvarspliktiga kunna sköta resor i egen regi, samt kunna boka om resan om det behövs.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att totalförsvarspliktiga ska beviljas permission för att underlätta hemresor,**
- att den totalförsvarspliktige ska kunna boka och hantera egna resor, samt**
- att regeln om 36 timmar i hemmet ska ta hänsyn till normala förseningar.**

### **5.4.2 Hygienartiklar**

Hygienartiklar såsom rakhyvel tillhandahålls ej, medan höga krav ställs på respektabelt uppseende. Andra nödvändiga hygienartiklar som bör tillhandahållas för att bibehålla grundläggande hygien inkluderar minst tandborste, tandkräm och duschtvål. I de fall utbildande myndighet inte kan tillhandahålla de hygienartiklarna som nämns ovan ska ersättning ges för egeninköpta hygienartiklar. Ersättningen ska täcka hela kostnaden.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att utbildande myndighet tilldelar hygienartiklar såsom rakhyvel, tandborste, tandkräm, och duschtvål, samt**

**att i de fall utbildande myndighet inte kan tillhandahålla hygienartiklar ska ersättning för egeninköpta artiklar ges.**

**5.4.3 Studentboende**

Totalförsvarspliktiga som tagit studieuppehåll riskerar idag att bli av med sin köplats till studentbostad. Totalförsvarspliktiga ska ges möjlighet att såväl behålla som skaffa bostad under sin utbildning. Detta skulle bidra till en större trygghet för individen efter avslutad tjänstgöring.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att totalförsvarspliktiga ej förlorar sin plats i kön till studentbostäder, samt**

**att totalförsvarspliktiga ska kunna behålla redan tilldelad studentbostad eller inskaffa sådan under plikttjänstgöringen.**



# 6 Information och mönstring

Att pliktlagen är förankrad och allmänt känd hos befolkningen är en förutsättning för att den legitimt ska kunna brukas. Denna förankring ska säkerställas genom aktuell och korrekt information om Försvarsmakten och totalförsvarsplikten före, under och efter värnplik.

## 6.1 Information gällande totalförsvarsplikten

Tidigare har skolinformatörer från Försvarsmakten och ungdomsinformatörer från Plikt- och prövningsverket arbetat med att informera om Försvarsmakten och totalförsvaret i skolorna. Avsaknaden av informatörer är särskilt påtagligt efter en lång tid av nedrustning av Försvaret. För att återigen förankra kunskap bör information om totalförsvaret ges som en del av gymnasieutbildningen. Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Plikt- och prövningsverket bör driva projektet. Beaktning bör tas så att informationen som ges är objektiv, inte förskönande.

Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Plikt- och prövningsverket informerar om totalförsvaret genom skolinformatörer och frivillig förtroendevald värnpliktig för dåvarande kull.

Eftersom gymnasiet inte är obligatoriskt att genomföra bör inte informationen om totalförsvarsplikten erhållas enbart genom det forumet. Däremot, eftersom gymnasiet är ett krav för att genomföra värnplik kan information om värnplikten erhållas där. I slutändan blir det viktigast att information om totalförsvarsplikten erhålles i grundskolan, eftersom den är obligatorisk för samtliga, vilket även totalförsvaret är.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Plikt- och prövningsverket informerar om totalförsvaret genom skolinformatörer och förtroendevald värnpliktig för dåvarande kull,**

**att informationen om totalförsvarsplikten och utbildande myndighet ska vara objektiv, inte förskönande,**

- att det ska vara obligatoriskt för gymnasieskolan att utbilda i värnplikt,**
- att det ska vara obligatoriskt för högstadiet att utbilda i totalförvarsplikt, samt**
- att Försvarsmakten skickar ut informationsbrev om värnplikten som även ska vara tillgänglig för föräldrar som har barn på gymnasiet.**

## **6.2 Mönstring**

### **6.2.1 Mönstringsförfarandet**

Formerna för mönstring bör utvecklas kontinuerligt för att kunna placera rätt individ på rätt plats med rätt information. I nuläget uppfattas en brist i informationen som värnpliktiga får från inskrivningshandläggarna. Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket bör därför utveckla informationsflödet mellan myndigheterna om befattningarna och utbildningen på plats. Den tilldelade befattningen ska även i största möjliga mån svara mot den mönstrandets personliga intressen, förmågor och kompetenser.

Mönstringsförfarandet ska vara utformat så att ingen diskrimineras. För att förebygga detta bör mönstringstesterna utvecklas och inskrivningsförrättarna genomgå en adekvat utbildning. Somliga krav vid mönstring saknar tydlig koppling till somliga befattningar. Dessa bör ses över. Detaljerad och korrekt information på samtliga befattningar ska finnas på Försvarsmaktens hemsida för att kunna förbereda individen inför mönstring, samt för att kunna underlätta för yrkesvägledaren under valprocessen.

Individer under mönstringen ska bli informerade av yrkesvägledare att befattningsbyten och regementsbyten kan tillkomma vid inryck eller under värnpliktens gång. Detta för att kunna tillse att den värnpliktiga får möjlighet till en meningsfull värnplikt och inte blir placerad på en befattning som individen inte vill ha.

#### **Sveriges totalförvarspliktiga kräver:**

- att mönstringsförfaranden utvecklas för att säkerställa att rätt person hamnar på rätt plats med rätt information. För att säkerställa detta bör mer specifika mönstringstester genomföras för olika befattningar,**
- att Plikt- och prövningsverket kontinuerligt utvärderar hur väl de matchat individen till en lyckad genomförd totalförvarsplikt, genom möten med kompaniförtroendevalda samt enkäter som går till kompaniförtroendevalda,**

- att inskrivningshandläggarna kontinuerligt tar del av uppdaterad befattning- och utbildningsinformation,**
- att Försvarsmakten kontinuerligt förser Plikt- och prövningsverket med uppdaterad befattning- och utbildningsinformation,**
- att ingen diskriminering förekommer under mönstring,**
- att Försvarsmakten genomför en befattningsanalys för alla befattningar, där kraven vid mönstring kopplas till den verkliga befattningen,**
- att Plikt- och prövningsverket vid befattningstilldelning ska ta största möjliga hänsyn till den enskildes intressen, förmågor och kompetenser,**
- att informationen om den befattning som den totalförsvarspliktige tilldelas ska vara så specifik som möjligt,**
- att samarbetet mellan Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket avsevärt förbättras och kommunikationen om ändringar/tillägg av utbildningar ska finnas mellan myndigheterna,**
- att den totalförsvarspliktiga ges information angående sökbara bidrag redan vid mönstring,**
- att korrekt information ska finnas på Försvarsmaktens hemsida, samt**
- att information angående tvingat byte av befattning före eller under värnplikten ska tilldelas under mönstringen.**

### **6.2.2 Redogörelse avseende vapenfrihet**

Den som ansöker om vapenfrihet mer än sex månader efter mönstring måste i dagens system skriftligt svara på frågor om hur övertygelsen har uppkommit, om han eller hon kan tänka sig att använda väpnat våld i någon situation och hur övertygelsen skulle påverkas om folk i omgivningen använde vapen för att försvara landet. För att säkerställa att rätten att vara vapenfri är exklusiv för den som har en allvarlig personlig övertygelse är det viktigt att redogörelsen finns kvar. Däremot bör formuleringen av frågorna ställas öppna och inte ledande. Frågorna bör ersättas till exempelvis “Varför ansöker du om vapenfrihet?”.

### **Sveriges totalförsvarspiktiga kräver:**

**att redogörelsen i vapenfriansökan utgörs av ett skriftligt svar på en bred och allmängiltig frågeställning.**

### **6.2.3 Handläggning av vapenfriärenden**

Tidigare har värnpliktiga blivit trakasserade på militära utbildningsplatser vid ansökan om vapenfrihet. Vidare har vapenfriansökningar blivit felaktigt handlagda. Problemen har hänvisats till attitydproblem och bristande kunskap bland handläggande personal i Försvarsmakten. För att kringgå detta ska beslut som gäller den enskildes rätt till vapenfrihet aldrig fattas av Försvarsmakten.

Vidare är det oacceptabelt att värnpliktiga, efter ansökan om vapenfrihet, tvingas fortsätta utbildas i bruk av väpnat våld mot annan person, under behandling av vapenfriärendet.

### **Sveriges totalförsvarspiktiga kräver:**

**att attitydproblem kopplat till vapenfriärenden uppmärksammas och åtgärdas,**

**att handläggare av vapenfriärenden ska vara väl förtrodda med gällande regelverk,**

**att personer som vill ansöka om vapenfrihet omgående får tillgång till vapenfrihetsansökan och tas ur tjänst som involverar våld mot annan människa, samt**

**att information gällande vapenfritjänst måste förtydligas som ett alternativ under rekryteringsprocessen.**

### **6.2.4 Placering av vapenfria**

Det finns endast ett fåtal befattningar inom Försvarsmakten där vapenfria tjänstepliktiga kan skrivas in. I och med att civilplikten i dagsläget ännu inte återaktiveras finns det inte många möjligheter för att vapenfria tjänstepliktiga ska kunna fullgöra sin tjänst i verksamhet som är betydelsefull för samhället under beredskap eller krig. Detta hävdas stundom leda till att värnpliktiga kan se rätten att vara vapenfri som en möjlighet att avbryta sin tjänstgöring. I förlängningen kan detta föranleda att beviljande av vapenfrihet försvåras eller att civilpliktsutbildningar införs med syftet att ha någonstans att placera vapenfria. Rätten att vara vapenfri får inte reduceras eller inskränkas.

Civilplikten måste återaktiveras med syftet att fylla en betydelsefull funktion för samhället under beredskap eller krig. Den får inte återupptas på intentionen att placera vapenfria tjänstepliktiga. Vapenfria utbildningar måste fylla ett samhällsnyttigt behov.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att rätten att vara vapenfri inte får reduceras eller inskränkas, samt**

**att all vapenfri utbildning fyller ett samhällsnyttigt behov.**

### **6.3 Utebliven eller ändrad tjänst**

Utebliven tjänstgöring kan innebära att individen ställs utan sysselsättning. För att ge den totalförsvarspliktige viss möjlighet att lägga om sina planer bör information om ändrad eller utebliven tjänstgöring meddelas i så god tid som möjligt. Lämpligen bör individen meddelas senast två månader före inryck eller en månad innan sista anmälningdag för högskolan, beroende på vilket som kommer först.

Individen ska informeras om delar av utbildningen kommer att genomföras på annan ort än den där individen skrivits in, under hur lång tid och ungefärligt skede.

Inskrivningen betraktas av den totalförsvarspliktige som ett bindande avtal. Därför är det inte mer än rätt att även Försvarmakten betraktar inskrivningen som bindande.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att få vara delaktiga i beslut gällande eventuellt byte av befattning,**

**att information om ändrad eller utebliven tjänstgöring ska meddelas den enskilde senast två månader före inryck eller en månad innan sista svarsdag för högskolan,**

**att information kring eventuell utebliven tjänstgöring klargörs en månad innan ansökningar till högskola stängs,**

**att beslut om inskrivning ska efterföljas av utbildande myndighet i den mån det är möjligt, samt**

**att Försvarmakten garanterar den inskrivna utbildningen ett år förskjutet, om man innan inryck blir avskriven från den.**

## 6.4 Information från förbanden

Informationen vid inskrivningen om bland annat befattningar upplevs i regel som otillräcklig. Därför ska förbanden efter inskrivning informera ytterligare om vad befattningarna innebär och vad den totalförsvarspliktiga kan förvänta sig vid inryck och under utbildningen. Sådan information skulle bidra till att den totalförsvarspliktiga känner sig välkommen och väl förberedd.

För att landets totalförsvarspliktiga ska garanteras fullgod information före inryck måste det informationsbrev förbanden skickar ut kvalitetssäkras. Ett antal förband har tagit fram ett informationshäfte som beskriver förbandet, vilket skickas till de inryckande. Samtliga förband ska få i uppdrag att utarbeta ett sådant. Informationsbrevet ska bland annat innehålla information om NVK, religionsutövande, medinflytandesystemet och förbandsort. Som komplettering till dessa publikationer ska den totalförsvarspliktige erhålla löpande information om förbandet och dess utbildning, verksamhet och eventuella förändringar. Dessutom ska information om totalförsvarspliktigas rättigheter och skyldigheter samt Försvarmaktens syn på exempelvis diskriminering, grå och kollektiv bestraffning i god tid inför inryck distribueras till samtliga blivande totalförsvarspliktiga.

För att minska den omfattande omställning som inryck innebär, ska de blivande totalförsvarspliktiga bli inbjudna till förbandet minst en gång före tjänstgöringen påbörjas, exempelvis till en informationshelg. Vid detta tillfälle kan utprovning av materiel ske och dessutom ska de totalförsvarspliktiga ges utökad information om förbandet, befattningar samt krav som kommer att ställas. Under informationshelgen ska de totalförsvarspliktiga få ut materiel som underlättar förberedelser inför inryck, såsom kängor och stridssäck, samt genomföra fysiska tester som motsvarar kraven i deras tjänster. Om möjligheten finns bör det ges tillfälle att träffa tjänstgörande totalförsvarspliktiga i samma befattning. Det bör även anordnas ett NVK-möte, där de kan få mer riktad information samt en chans att lära känna varandra. Aktualiteten av mönstringsresultatet kan med fördel testas under denna helg, i syfte att minska avgångar till följd av skador eller dylikt som uppstått mellan mönstring och inryck. Syftet med informationshelgen ska vara att förbereda de blivande totalförsvarspliktiga på sin kommande tjänstgöring.

För att underlätta för de totalförsvarspliktiga att inhämta mer detaljerad information om sin tjänstgöring ska de tilldelas en kontaktperson vid förbandet.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att samtliga blivande totalförsvarspliktiga ska bjudas in till sitt förband vid minst ett tillfälle före inryck,**
- att den totalförsvarspliktige före inryck erhåller information om dennes rättigheter och skyldigheter, information om NVK och möjligheterna till religionsutövning, medinflytandesystemet samt uppgifter till en kontaktperson på förbandet,**
- att den totalförsvarspliktige vid förbandsbesöket får ut utrustning som kan underlätta inryck,**
- att de totalförsvarspliktiga ges möjlighet att innan inryck delta på ett NVK-möte,**
- att förbandet tidigt i utbildningen informerar den värnpliktige om eventuella graderingar denne kommer att få,**
- att förbanden ska uppmuntras till att göra filmklipp och dela på lättillgängliga forum som ger inblick på utbildningsmoment och olika befattningar, samt**
- att muckande värnpliktiga får valet att bli en kontaktperson för de som ska genomföra värnplikten med samma befattning på samma förband, det vill säga ge möjlighet för frågor och information som annars hade varit bristande.**

## **6.5 Värnpliktsnytt**

Sedan 1971 fram till det att värnplikten lades vilande 2010 bedrevs tidningen Värnpliktsnytt. Denna tidning gavs ut regelbundet till Sveriges värnpliktiga och fungerade som ett forum för granskning av värnplikten samt information om det arbete som bedrevs både på förbanden samt hos dåvarande Värnpliktsrådet.

Då Värnpliktsnytt var ett av de forum som hade möjlighet till, och fokus på, att granska de värnpliktigas förhållanden samt ge de värnpliktiga en röst, hade tidningen en ovärderlig funktion. Dagens styrande förordningar inkluderar inte ett media likt detta för den nystartade pliktrörelsen.

För att pliktrörelsen ska få den genomslagskraft som tidigare värnpliktsrörelsen hade, och att dagens medinflytande ska kunna anses fungerande, behövs ett forum likt Värnpliktsnytt även idag. För att lyckas skapa och driva en plattform likt tidigare Värnpliktsnytt krävs stöd och vägledning för att skapa detta.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att en granskande journalistisk verksamhet inspirerad av gamla Värnpliktsnytt införs,**
- att plattformen understöds med resurser och stöd,**
- att plattformen ska vara oberoende och fristående från Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap,**
- att plattformen ska finnas helt och hållet för de totalförsvarspliktiga,**
- att journalistiken sprids och når samtliga totalförsvarspliktiga,**
- att journalistiken även finns tillgänglig för civilbefolkningen,**
- att första utgåvan av Värnpliktsnytt ska skickas ut till den värnpliktige innan denne ryckt in, samt**
- att det ska skapas en internetplattform där värnpliktiga kan föreslå och ge information till framtida utgåvor av Värnpliktsnytt.**



# 7 Efter värnplikt

## 7.1 Meritvärde

Utbildande myndighet och regeringen ska ge högre prioritet åt en allmän statushöjning av totalförsvarspliktsutbildningen. Genomförd totalförsvarspliktsutbildning i sig ska ses som en merit. Utbildande myndighet bör fördjupa samarbetet med utbildningsväsendet och näringslivet för att förbättra det civila meritvärdet samt att höja utbildande myndighets anseende som utbildare gentemot det civila samhället.

Försvarmakten fokuserar ofta på hårda värden, exempelvis att tillse att fordonsutbildningar ska leda till civilt gångbara körkort. Dessa typer av insatser är naturligtvis mycket bra och bör fortsatt arbetas för. Men totalförsvarspliktsutbildning resulterar även i en mängd mjuka värden som är högt eftertraktade av civila arbetsgivare. Ledarskap, initiativtagande, samarbetsvillighet, disciplin och stresstålighet är ett axplock utav dessa. Det är viktigt att även uppmärksamma den personliga utveckling som plikttjänstgöring genererar.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Försvarmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och regeringen verkar för att totalförsvarsplikten får en allmän statushöjning i samhället, samt**
- att utbildande myndighet samarbetar med berörda myndigheter i utbildningsfrågor, både centralt och regionalt, och tydliggör vilka utbildningar som man kan komplettera civilt efter att grundutbildningen är slut.**

## 7.2 Vitsord

Utbildande myndighet bör prioritera att göra den civila delen av det militära vitsordet mer gångbart och lättförståeligt för allmänheten. Detta bör göras genom beskrivande värdeord och en förteckning över de civilt meriterande utbildningar den totalförsvarspliktige erhållit. Vitsordet ska vara lättförståeligt, även för en person som inte haft tidigare kontakt med utbildande myndigheters verksamhet. Vitsordet måste likriktas mellan förbanden, och bedömningskriterier för totalförsvarspliktiga ska vara tydliga och delges de totalförsvarspliktiga redan vid inryck.

De förtroendevaldas arbete har stor betydelse för de totalförsvarspliktiga vid förbandet och det ska omnämnas i det militära vitsordet. Det är inte acceptabelt att vitsordet påverkas negativt av förtroendeuppdrag. Andra typer av utmärkelser, prestationer eller berömvärda insatser i tjänst ska också uppmärksammas.

I de fall där tiden under grundutbildning inte är tillräcklig för att den totalförsvarspliktige ska kunna erhålla civila utbildningsbevis, ska det ges möjligheter för den totalförsvarspliktige att på sin fritid förvärva nödvändiga kunskaper. Till exempel kompletterande utbildning under tjänstefria kvällar eller efter avslutad totalförsvarsplikt.

Utbildande myndighet och statsmakterna ska stödja totalförsvarspliktiga att studera på högskola eller vuxenskola under sin lediga tid. Alla utbildningar och utbildningscertifikat knutna till tjänsten som förvärvas under fritid ska vara kostnadsfria för de totalförsvarspliktiga.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att all militär utbildning med en civil motsvarighet ska resultera i civila certifikat, intyg eller högskolepoäng,**
- att all utbildning som resulterar i högskolepoäng likriktas mellan förbanden,**
- att utbildande myndighet i samråd med totalförsvarspliktiga och näringsliv aktivt arbetar för att göra vitsordet civilt gångbart,**
- att Försvarsmakten likriktar bedömningen av totalförsvarspliktiga,**
- att utbildning i vitsordssystemet och dess kriterier ges till truppnära befäl,**
- att de förtroendevaldas arbete inte ska sänka utan vägas in och ha betydelse i positiv bemärkelse i det militära vitsordet,**
- att förbanden delger de totalförsvarspliktiga bedömningskriterier vid inryck, samt**
- att vitsordet kan begäras ut på fler språk än svenska.**

# 8 Utbildning

## 8.1 Personlig utveckling

Totalförsvarsplikten skapar frågor kring etik och moral. Hur man värderar en annan människas liv, hur man reagerar efter att ha dödat någon och hur man värderar sitt eget liv är exempel på sådana frågeställningar. Dessa funderingar ska främjas av förbanden och uppmuntras genom till exempel undervisning i moral och etik, diskussioner på platonen etcetera.

Totalförsvarspliktsutbildningens bidrag till personlig utveckling uppskattas av många. Genom exempelvis utvärdering, feedback och kamratskap utvecklas gruppen och individerna inom denna. Pliktrörelsen uppmuntrar och vill utveckla utbildning i feedbackmetoder, gruppdynamik och kommunikation.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

**att utbildande myndighet undervisar i moral och etik och uppmuntrar diskussion i ämnet, samt**

**att samtliga totalförsvarspliktiga utbildas i feedbackmetoder och på kontinuerlig basis får praktisera detta.**

## 8.2 Befälstäthet

Om befälstätheten underskrider en nivå där uppföljning, planering och utveckling blir bristfällig riskeras utbildningens innehåll att försämrast. Detta på grund av att uppföljning och feedback blir svår för samtliga att ta del av, vilket gör planering mindre effektiv och utbildningsmoment blir strukna/underprioriterade. Utvecklingen och slutprodukten av värnpliktiga blir på en varierad nivå, beroende på hur omfattande deras delaktighet var under en utbildning eller personlig uppföljning. Om uppföljningen försvåras riskerar den att bli bristfällig avseende säkerhet. Här måste övningens omfattning och säkerhetsrisker tas i beaktning, då befäl ska ha haft utbildningar för att motverka friktioner eller skador.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att befälstämheten vid en grundutbildningspluton ej tillåts underskrida en nivå där samtliga i en uppföljande utbildning kan få feedback från momentet och inte lära sig delvis av alla tips i efterhand av de som fick mest fokus, samt**
- att vid övningsmoment där farlig och riskfylld verksamhet bedrivs, såsom fordon- eller vapentjänst, måste det finnas tillräckligt många befäl för att riskmoment ska kunna bedrivas säkert.**

## **8.3 Avrustningar**

Utbildande myndighet ska utöka och förbättra arbetet med att reducera avrustningar, genom att identifiera risker eller orsaker till dessa. Utbildande myndighet måste vidta åtgärder, på regional såväl som central nivå, och samtliga förband ska upprätta handlingsplaner för att minska avrustningar. I detta ska även alternativ till avrustning finnas med. En soldat som måste avrusta men vill fortsätta ska ges möjlighet att få en lättare tjänst.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att förband upprättar handlingsplaner för att minska avrustningar, samt**
- att förbanden ska söka efter alternativ i stället för avrustning.**

## **8.4 Befälsuttagna**

På somliga förband tas befälsuttagna ut i ett större antal än vad förbandet har möjlighet att utbilda. Efter en tid i tjänst väljs de bäst presterande till gruppbefäl eller motsvarande, medan resten meddelas att de ska utbildas i en annan befattning. Även om individen inte inskrivits som gruppbefäl av Plikt- och prövningsverket, bör denna ha rätt att krigsplaceras i den roll som tilldelas efter lämplighetstester på förbandet. Detta eftersom Plikt- och prövningsverkets tester inte alltid speglar hur befattningen är i praktiken.

Det är önskvärt att befälsuttagna som blir inskrivna på befattningarna vid mönstring rycker in i ett tidigare skede än sina kamrater. Denna metod bedrivs redan på vissa förband, men inte alla. Vidare borde även förbanden själva pröva lämpligheten för befälsföring på de värnpliktiga, för att i så stor mån som möjligt få ett så stort underlag som möjligt.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att utbildande myndighet tar fram ett utbildningspaket för befälsuttagna,**
- att en förstegsutbildning ges befälsuttagna gentemot övriga soldater och sjömän,**
- att Plikt- och prövningsverket inför kompletterande befälslämplighetstest,**
- att förbanden själva också ska pröva befälslämpligheten, samt**
- att befälsuttagna endast tilldelas en chefsroll efter granskning och lämplighet, innan de sätts in på befattningsutbildningen.**

# 9: Arbetsmiljö och säkerhet

## 9.1 Utrustning och materiel

Utbildande myndighet ska tillhandahålla den utrustning som behövs för att lösa tjänsten.

Värnpliktiga vittnar emellertid om exempelvis otillräcklig mängd underkläder för att byta varje dag under en vecka samt komplement av civila persedlar, såsom löparskor och armbandsur. Försvarsmakten måste skyndsamt ta fram utrustning inom områden där sådan fattas.

Det är anmärkningsvärt att Försvarsmakten som aktivt arbetar för en ökad rekrytering av kvinnor fortfarande inte har anpassat uniformssystemet och utrustning till kvinnor, trots att kvinnor tjänstgjort i myndigheten i mer än fyra decennier. Med en ökad mångfald ökar behovet av, för individen, anpassad utrustning. Vidare kan inte tillåtas att persedlar är så dåligt sittande att de åsamkar den totalförsvarspliktiga skador.

Förband ska kunna komplettera den personliga utrustningen för att lösa tjänsten mer effektivt. Det kan till exempel röra sig om att på sommarmånaderna tillhandahålla fler t-shirts eller ytterligare en uniform av hygieniska skäl.

Försvarsmakten bör se över M90- och SSD93-systemen, för att utveckla mer funktionsduglig utrustning. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att de persedlar som orsakar flest skador och är mest brådskande för Försvarsmakten att byta ut och utveckla är kängor, BH:ar, trosor, kroppsskydd, hjälm, handskar, kalsonger och stridsväst.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att det finns för tjänsten lämpad, i tillräcklig mängd och för individen passande utrustning samt i rätt storlek,**
- att tillräckligt med underkläder, strumpor och tröjor tilldelas för att ha möjlighet att byta minst en gång om dagen i en tjänstevecka,**
- att utrustningen som tilldelas inte förorsakar skador eller skav,**
- att utbildande myndighet kan erbjuda mer än en variant av kängor,**
- att armbandsur av tillfredsställande standard tilldelas, samt**
- att skador som kan kopplas till materiel anmäls, förs statistik på och utvärderas.**

## 9.2 Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen

De totalförsvarspliktiga har rätt att på tjänstefri tid klä sig civilt och måste därför ha rätt till ett civilt förvaringsutrymme. Utöver detta spenderar de flesta totalförsvarspliktiga all sin lediga tid under veckorna på logementet. För att göra den tiden så meningsfull som möjligt bör de totalförsvarspliktiga ha rätt att få utrusta logementet efter egen förmåga med exempelvis kaffekokare, dekorationer eller motsvarande komfortabilitet. Vidare bör minst en vattenkokare per kasern finnas för välbefinnande, samt för vinterförhållanden.

På kaserner och fartyg kan den personliga integriteten vara svår att upprätthålla. Exempelvis kan duschdraperier, sanitetshållare och toalettdörrlås saknas, vilket skapar ett obehag för individen.

Utbildande myndighet har det huvudsakliga ansvaret för den totalförsvarspliktiges utbildningsmiljö. Det är inte acceptabelt att logement, lokaler, föreläsningssalar och dylikt håller en undermålig standard. Hälsovådliga betingelser, såsom fuktskador eller dålig ventilation, får inte förekomma. Försvarsmakten bör också arbeta med att motverka vandalism av olika slag, såsom klotter och skadegörelse.

### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att samtliga totalförsvarspliktiga får ett civilt förvaringsutrymme av tillfredsställande storlek,**
- att samtliga kaserner och fartyg har toaletter och duschutrymmen som säkerställer den enskildes integritet,**
- att miljön i byggnader och lokaler där totalförsvarspliktiga vistas ska hålla en hälsoenlig standard,**
- att det finns tillgång till dag- eller uppehållsrum på samtliga boenden, samt**
- att det finns tillgång till vattenkokare i samtliga kaserner.**

## 9.3 Klimatanpassad utbildning

### 9.3.1 Resurser och materiel

Förbandsverksamheten har ett respektlöst förhållningssätt till de resurser och materiel man har. Man slösar på Försvarsmaktens resurser samtidigt som de totalförsvarspliktiga uppvaktar befäl och beslutsfattare med problem och får ofta svaret att resurserna saknas för att lösa problemen. Detta är både ett ineffektivt förhållningsätt till verksamheten samt fruktansvärt utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Försvarsmakten prioriterar sin resursanvändning aktivt, samt**
- att slösaktigt användande av materiel, både på kasern och ute i fält, ska undvikas i så stor mån som möjligt och ses allvarligt på inom hela Försvarsmakten.**

### 9.3.2 Miljömedveten verksamhet

För att uppnå en ökad miljömedvetenhet och ett hållbarhetsperspektiv i verksamhet som berör värnpliktiga och deras vardag, så måste Försvarsmakten liksom samhället anpassa sig. En militär verksamhet är ingen miljövänlig verksamhet, men vardagen för den enskilde som genomför utbildning kan vara det och bör vara det i så stor utsträckning som möjligt.

I nuläget ter sig miljöarbetet olika från förband till förband. Miljömedvetenheten och viljan att arbeta med dessa frågor skiljer sig åt. Därför måste Försvarsmakten eftersträva att alla förband, under hela utbildningen, tar hänsyn till verksamhetens miljöpåverkan och aktivt arbetar för en mer hållbar utveckling.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att Försvarsmakten ska värna om miljön samt ta hänsyn till miljön vid all verksamhet,**
- att Försvarsmakten ska utveckla och stärka sitt miljöarbete, samt**
- att Försvarsmakten upprättar ett reglemente för hur miljö- och hållbarhetsfrågor såsom källsortering ska hanteras på förbandsnivå.**



## 9.4 Tillgång till kommunikation och media

I dagens samhälle finns ett stort behov av tillgång till internet dygnet runt. Utbildande myndighet måste tillse att Sveriges totalförsvarspliktiga har tillgång till internet för bruk av e-post och informationsinhämtning. Vidare ska det ges goda möjligheter för totalförsvarspliktiga att ta del av nyhetshändelser genom dagstidningar, tidskrifter och tillgång till TV.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet att kostnadsfritt använda internet,**
- att utbildande myndighet tillser att det finns internetuppkoppling i allmänna utrymmen samt logement där fritidstjänst tillåter,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges goda möjligheter att ta del av dagstidningar, tidskrifter och TV-sändningar, samt**
- att det finns datorer tillgängliga för de totalförsvarspliktiga, som kontinuerligt uppdateras till en tillfredsställande standard samt kopplas till en för de totalförsvarspliktiga tillgänglig skrivare.**

## 9.5 Fritid

Många totalförsvarspliktiga tjänstgör långt ifrån sin hemort och har inte möjlighet att åka hem på kvällarna. Förbanden måste tillse att de totalförsvarspliktiga kan nyttja sin fritid på tjänstfria kvällar såväl som helger. Därför är det viktigt att de totalförsvarspliktiga får ta del av stom- och veckoplaner för utbildningen, där de själva kan se när de till exempel har en tjänstefri kväll. Förbanden bör även tillse att de totalförsvarspliktiga kan utnyttja fritiden på ett tillfredsställande sätt, på sitt regemente eller nära intill. Det är därför av största vikt att förbandet håller god dialog med fritidssamordnare vid förbanden samt närliggande soldathem. För att värnpliktiga även ska få en god återhämtning i hemmet bör de få minst en och en halv dags permission per påbörjad vecka i tjänst, medräknat dagarna för hem och återresa.

I Sveriges föreningsliv är civilt skytte och tävlingskyttets grenar något som gått hand i hand med det militära skyttet och har en lång tradition i Sverige. Skidskytte är ett exempel på en sport som har tradition i tävlingskyttet. Dessvärre står idag många civila skyttebanor tomma och är i dåligt skick. Det militära bör främja det civila skyttet, som uppmuntrar militär motståndskraft och ger meningsfull fritid till ungdomar och laglydiga medborgare.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att förbanden tillser att de totalförsvarspliktiga får ta del av stom- och veckoplaner över utbildningen utan att utbildningen i sig äventyras,**
- att förbanden tillser att fritidssamordnare, Soldathemförbundet och andra relevanta aktörer får ta del av stom- och veckoplaner över utbildningen,**
- att Försvarsmakten utverkar medel som delas ut centralt ifrån till förbanden, så att det på förbanden finns en budget avsedd för värnpliktigas fritid,**
- att alla förband ska verka aktivt för att öka utbudet av fritidsaktiviteter för de totalförsvarspliktiga, samt att tillgodose att det finns lokaler tillgängliga för att bedriva dessa aktiviteter på förbanden och/eller i dess närhet,**
- att förbanden tillsätter en fritidssamordnare eller någon med motsvarande ansvar,**
- att värnpliktiga får minst två permissionsdagar per påbörjad vecka i tjänst samt**
- att utbildande myndighet uppmuntrar och främjar civilt skytte i syfte att främja det militära skyttet.**

## **9.6 Kost**

På förband runt om i landet, från Haparanda till Smygehuk, rapporterar värnpliktiga om näringsfattig, onyanserad och bristfällig mängd mat. I allmänhet serverar militärrestaurangerna tillfredsställande måltider, med undantag för ett fåtal förband, medan ISO-kärnen alltför ofta består av liknande varianter grytor, vedertaget som grå materia, med ris eller potatis. Värnpliktiga måste erhålla tillräcklig mängd mat och näring genom maten, i synnerhet med hänsyn till den höga fysiska och psykiska påfrestning som utbildningen innebär. För att bibehålla ett högt mentalt välmående bör totalförsvarspliktiga få god och varierad kost.

Vidare blir det alltmer vanligt med specialkost, såsom lakto-ovo vegetarisk kost och vegansk kost. Utbildande myndighet måste kunna erbjuda helvegetarisk och helvegansk kost under totalförsvarsplikten. Specialkosten får inte innebära att mängd eller näring är reducerad, såsom den är på flertalet håll i dagsläget. Dessutom händer det att vegansk kost och specialkost av exempelvis religiös övertygelse erbjuds anställda i militärrestaurangerna. Denna mat får de värnpliktiga på vissa förband inte ta del av. Detta är självklart både orimligt och oförståeligt. Värnpliktiga med särskilda kostpreferenser ska få ta del av tillgänglig mat i samma utsträckning som anställda.

Ovanstående krav gäller självklart all form av måltid, på restaurang, ISO-kärl/förpackning och rationsmåltider.

Ett minimumproteinkrav inom kosten ska införas för att samtliga värnpliktiga ska ha möjligheten att bygga upp en starkare eller bibehålla en fysisk förmåga under värnpliktens gång. Detta för att förhindra proteinbrist, vilket leder till försämrad fysisk prestation och förmåga över tid.

#### **Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att mängden mat och näringsinnehåll vid frukost, lunch, middag och kvällsmål ska möjliggöra upprätthållande av en hög fysisk och psykisk prestationsnivå, samt att de som ansvarar för maten ska ha en god förståelse för detta,**
- att specialkosten ska motsvara den kalorimängd och det näringsinnehåll som erbjuds i ordinarie måltider och ska vara uträknat och specificerat tillsammans med maten,**
- att den specialkost som erbjuds anställda även ska erbjudas till värnpliktiga,**
- att specialkost ska innefatta vegetarisk kost, samt**
- att ett minimumproteinkrav ska finnas inom kosten.**

## **9.7 Mens**

I de instruktioner som finns gällande hygien i fält nämns inte hur man kan hantera mens. Pliktrörelsen menar att det finns utrymme för detta i och med att exempelvis fempunktsvätt och rakning beskrivs. Alla ska ges goda förutsättningar för att kunna sköta sin hygien. SoldF bör uppdateras så att information om hygien för bägge kön finns, inklusive mens i fält.

Vi pliktar idag in kvinnor på samma villkor som män och alla ska därför få samma förutsättningar för att ta sig igenom sin utbildning. Att värnpliktiga erbjuds mensskydd kostnadsfritt och lättillgängligt under hela pliktiden är en viktig förutsättning. Försvarsmakten erbjuder detta från och med januari 2021 och så ska det förbli.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att mensskydd finns lättillgängligt på toaletter i kasernerna, i tältlagslådor, ombord på fartyg, i fordon etcetera,**
- att återanvändningsbara kit med mensskydd, våtservetter, intimservetter, plastpåsar och liknande tilldelas totalförsvarspliktiga,**
- att utbildning i hygien för kvinnor är likvärdigt som för män,**
- att SoldF kompletteras med instruktioner för kvinnor, samt**
- att det vid inryck hålls i ett informationspass om mens i tjänst.**

## **9.8 Dokumentera sin utbildning**

En kamera ska finnas tillgänglig på plutonsnivå samt minst en totalförsvarspliktig per pluton med utbildning som fotoansvarig. Bilderna blir ett minne som kan visas för anhöriga och de blir också reklam som visar och sprider information till samhället om totalförsvarsplikten.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att minst en totalförsvarspliktig per pluton ska ha fototillstånd och tillgång till kamera vid lämplig situation.**

## **9.9 HBTQ+**

Nolltolerans mot all typ av kränkande språkbruk och diskriminering råder och överträdelser, efter disciplinåtgärd, av denna överenskommelse leder till avskiljning efter granskningsnämnd eller avsked. I syfte att klargöra vad dessa överträdelser innefattar är det därför lämpligt att genomföra ett informationsmöte med både totalförsvarspliktiga och befäl för frågor gällande HBTQ+.

Genom detta arbete kan utbildande myndighet på sikt tillgodose att samtlig personal inom organisationen besitter kompetens om HBTQ+. Det bör arbetas aktivt och förebyggande mot alla uttryck av homo- och transfobi inom hela organisationen. Utbildande myndighet ska i alla lägen verka för ett öppet klimat, utan risk för repressalier.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att ett informationsmöte om frågor som belyser HBTQ+ genomförs,**
- att den utbildande myndigheten informerar om påföljd och konsekvens av kränkande språkbruk och diskriminering,**
- att vid överträdelser efter disciplinåtgärder av denna överenskommelse leder till avskiljning efter granskningsnämnd eller avsked,**
- att utbildande myndighet arbetar aktivt och förebyggande mot uttryck av homo- och transfobi, samt**
- att uttryck av normskridande karaktär inte riskerar repressalier.**

## **9.10 Etnicitet, kultur och trosuppfattning**

Totalförsvarsplikten är en angelägenhet för hela Sveriges befolkning. Utbildande myndighet bör säkerställa att individer med annan trosuppfattning kan genomföra sin utbildning. Exempelvis bör de vars religion påbjuder bruk av huvudbonad medges detta, om säkerheten och omständigheterna tillåter.

Totalförsvarspliktiga känner stundom att de påtvingas kristna idéer och kristen trosuppfattning genom att de exempelvis måste delta vid fältkorum eller sjunga psalmer.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att utbildande myndighet tillgodoser religiösa behov som totalförsvarspliktiga har, om omständigheterna tillåter.**

## 9.11 Fysisk träning

Det ställs stora krav på individens fysik under grundutbildningen. Därav måste bland annat styrketräningslokal, elljusspår och sporthall innehålla adekvat utrustning och vara av god kvalitet. Lokalerna måste finnas i direkt anslutning till regementet. Totalförsvarspliktiga ska inte nedprioriteras till gagn för anställda.

Totalförsvarspliktiga med teoretiska eller stillasittande tjänster ska ges möjlighet till fysisk träning på tjänstetid, minst tre timmar per vecka uppdelat på minst två tillfällen.

**Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:**

- att schemalagd passande fysisk aktivitet genomförs minst tre timmar i veckan uppdelat på minst två tillfällen beroende på befattning,**
- att tillgång ges till träningsfaciliteter av god kvalitet med adekvat utrustning, i direkt anslutning till regementet,**
- att teoretisk utbildning i fysisk träning, näringslära, mental styrka och skadeförebyggande träning för vanliga tjänsteskadorna ges, samt**
- att värnpliktiga ska ges samma tillgång till träningsfaciliteter som övrig personal.**